
Žaneta OZOLIŅA
Iveta REINHOLDE
Līga RUDŽĪTE

Praktiskās vadlīnijas cilvēkdrošības koncepcijas ieviešanai kopienu līmenī, tajā skaitā nevalstiskajās organizācijās

SADARBĪBA

PIEREDZE

ATBALSTS

KOPIENA

DROŠĪBA

LĪDZDALĪBA

ATBILDĪBA

2014

Praktiskās vadlīnijas cilvēkdrošības koncepcijas ieviešanai kopienu līmenī, tajā skaitā nevalstiskajās organizācijās

2014

Autoru kolektīvs *Žaneta Ozoliņa*
Iveta Reinholde
Līga Rudzīte

Izdevuma latviešu valodā redaktors *Inga Kanasta-Zabarovska*
Maketa dizains *Marika Latsone*

Pateicība par ieguldījumu pētījuma tapšanā
Mārai Šimanei, Inesei Vaivarei, Ārim Ādleram, Sabiedrības integrācijas fondam

Pētījuma elektroniskā versija pieejama interneta vietnē *www.nvo.lv* un *www.lapas.lv*
© Latvijas Pilsoniskā alianse © Latvijas Platforma attīstības sadarbībai

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz pētījumu „Praktiskās vadlīnijas cilvēkdrošības ieviešanai kopienās, tajā skaitā nevalstiskajās organizācijās” ir obligāta.

Nodevums ir projekta *Ilgspējīgas pilsoniskās sabiedrības attīstības atbalsta un monitoringa sistēmas pilnveidošana* Latvijā aktivitāte. Projekts tiek īstenots sadarbībā EEZ un Sabiedrības integrācijas fondu. Projektu finansiāli atbalsta Islande, Lihtenšteina un Norvēģija. Par “Praktiskās vadlīnijas cilvēkdrošības koncepcijas ieviešanai kopienu līmenī, tajā skaitā nevalstiskajās organizācijās” saturu atbild Latvijas Platforma attīstības sadarbībai.

Satura rādītājs

IEVADS	4
CILVĒKDROŠĪBAS MODELIS - AR KO SĀKT?	9
Ko darīt indivīdam?	14
Ko darīt NVO?	18
Ko darīt pašvaldībām?	31
PIELIKUMI	36

Ievads

Ik dienu cilvēki raizējas, bažījas un uztraucas. Dažkārt viņiem pat prātā neienāk tas, ka arī līdzcilvēkiem var būt tādas pašas bažas un raizes. Ikviens no mums ir vaicājis sev: *“Kāpēc es nejūtos droši? Ko man tagad darīt? Kas man var palīdzēt?”* Zinātnieki jau vairākus gadu desmitus diskutē par cilvēkdrošību kā procesu, kurā cilvēki padodas savām raizēm un bailēm, tomēr atrod sevī spējas, lai cīnītos ar tām.

Patiesībā **cilvēkdrošība** ir:

- ▶ prasme nebaidīties un gatavība uzņemties atbildību;
- ▶ prasme meklēt un izdomāt risinājumus, ja bažas vai bailes tomēr pastāv;
- ▶ gatavība ieviest risinājumus, kas mazina bažas;
- ▶ gatavība runāt ar līdzcilvēkiem un lūgt palīdzību, ja nepieciešams;
- ▶ gatavība doties palīgā līdzcilvēkiem, ja viņiem ir nepieciešama palīdzība;
- ▶ gatavība atzīt savu neveiksmi, ja nav izdevies ieviest risinājumu, un gatavība meklēt jaunu risinājumu atkal;
- ▶ gatavība dalīties savā pieredzē ar līdzcilvēkiem;
- ▶ noņemt šķēršļus un barjeras attīstībai.

Cilvēkdrošība ir katra cilvēka personīgā prasme un vienlaikus gatavība risināt ikdienas problēmas, kas izraisa bažas, tādējādi palīdzot arī citiem, jo katram no mums ir savas, unikālas bailes, piemēram:

- ▶ Kāds raizējas, ka ziemas laikā var lielā salā palikt bez apkures;
- ▶ Cits bažījas, ka bērniem var rasties datoratkarība;
- ▶ Kādas mājas iedzīvotāju uztrauc tas, ka pārējie iedzīvotāji jūtas savstarpēji sveši, nevar vienoties par kopīgu problēmu risinājumu;
- ▶ Nereti kāda sieviete bažījas, ka viņu pametīs vīrs un viņa paliks bez pietiekamiem ienākumiem, lai spētu viena rūpēties par bērniem;
- ▶ Mātes bieži raizējas, ka var saslimt bērns un tas traucēs strādāt;
- ▶ Iedzīvotājus dažkārt biedē birokrātija un nesaprotamas procedūras dažādās iestādēs;
- ▶ Ne viens vien bažījas par to, ka laukos paliek arvien mazāk cilvēku;
- ▶ Lauku iedzīvotāji nereti bažījas par medicīnas pakalpojumu pieejamību un vēlas, lai pagastā kaut reizi mēnesī atbrauktu ģimenes ārsts;

- ▶ Gados vecāki strādājošie norūpējušies, ka tiks palielināts pensionēšanās vecums;
- ▶ Vecmāmuļas raizējas par to, vai mazbērni izaugs par krietniem cilvēkiem;
- ▶ Mazu pagastu iedzīvotāji uztraucas par izglītības pieejamību un vēlas, lai pagastā būtu sākumskola;
- ▶ Kāds var būt nobažījies par cilvēku vispārēju degradāciju;
- ▶ Vietās, kur nav pieejams bankomāts, iedzīvotāji bieži jūtas nedroši, vai spēs izmantot pakalpojumus, kas prasa skaidras naudas norēķinus;
- ▶ Citviet iedzīvotāji bažijas par interneta pieejamības trūkumu, jo tas var bremsēt attīstību.

Cilvēkdrošība (angļu val. – *human security*) ir „brīvība no bailēm” un „brīvība no trūkuma”. Cilvēks nevar attīstīties, ja ļoti baidās par sevi un savu nākotni. Cilvēks nevar attīstīties, ja ir spiests dzīvot tādā trūkumā, ka nevar apmierināt savas pamatvajadzības. Tāpēc, ja vēlamies dzīvot pilnvērtīgu dzīvi, mums ļoti noder prasmes un gatavība uzlabot savu (un arī citu) cilvēku drošību. Cilvēkdrošība ir ikviena indivīda drošības sajūta, kas vienlaikus ietekmē arī novadu, reģionu un valsti, kurā cilvēks dzīvo. Cilvēkdrošība skata katra cilvēka privāto sfēru, pievēršot uzmanību tieši tam, kas pietrūkst konkrētam, noteiktā vietā un laikā dzīvojošam cilvēkam.

Taču bailes izraisa dažādi iemesli, un katrā valstī un reģionā tās var izpausties ļoti atšķirīgi. Cilvēki var baidīties no daudzām un dažādām lietām, turklāt vieniem baiļu sajūta izpaužas intensīvāk nekā citiem. Dažās kultūrās cilvēki nedrīkst izrādīt savas bailes, savukārt citās vienkārši nejūtas ļoti apdraudēti. Katrs cilvēks atšķirīgi uztver apdraudējumus, kas rodas nacionālā vai starptautiskā līmenī.

Ārvalstīs par cilvēkdrošību daudz vairāk runā saistībā ar karu, nemieriem, trūkumu un dabas katastrofu postītām un apdraudētām valstīm, taču neatkarīgi no ģeogrāfiskās vietas, kurā cilvēks atrodas, tam ir svarīga mierīga un prognozējama dzīve, kurā cilvēks jūtas cienīts un novērtēts.¹ Tādēļ nereti cilvēki vienojas par kopīgu rīcību, lai mazinātu savu nedrošību.

Latvija pēdējo simts gadu laikā ir piedzīvojusi ļoti krasas pārmaiņas. Divi pasaules kari, savas valsts izveidošana un tās zaudēšana, izsūtīšana uz Sibīriju un bēgļu gaitas uz Rietumiem, vēlāk atkal neatkarīgas valsts atgūšana un sabiedrības noslāņošanās – šīs traģēdijas vienā vai otrā veidā ir skārušas katru latviešu ģimeni, un katrai ģimenei ir izveidojusies kāda pieredze, kā pārvarēt bailes. Gan vēsturisko apstākļu, gan arī straujo pārmaiņu dēļ pēdējo divdesmit gadu laikā Latvijas iedzīvotājos nereti valda trauksme, bažas un vienlaikus arī bezspēcības sajūta un uzņēmības trūkums. Līdzīgi arī citur pasaulē cilvēki ir

¹ Owen T. “Challenges and opportunities for defining and measuring human security”. <http://www.unidir.org/pdf/articles/pdf-art2138.pdf> (skatīts: 1.12.2013.); Tadjbakhsh S., Cheney A.M. *Human Security. Concepts and implications*. London, NY: Routledge, 2007.

pie dzīvojuši gan karu un trūkumu, gan dabas katastrofas un klimata pārmaiņas. Ja cilvēki visur saskata apdraudējumu un riskus, ja cilvēkus pārņem bezspēcība un niknums – tās ir pazīmes, kas liecina, ka cilvēkdrošība ir zema. Šādā situācijā ir tikai divas iespējas – samierināties vai arī meklēt izeju. Šī rokasgrāmata ir veidota, lai mudinātu cilvēkus aizdomāties par savu drošības sajūtu un rosinātu meklēt risinājumus, nevis pasīvi samierināties ar notiekošo.

Latvijas reformu un pārmaiņu pieredze pēdējo divdesmit gadu laikā apliecina, ka Latvijas pieredze, zināšanas un prasmes ļauj izveidot tādu rokasgrāmata, kuru var pielietot dažādās valstīs neatkarīgi no to attīstības līmeņa un mērķiem. Mums ir izdevies radīt iespējas cilvēkiem izprast savas bažas un bailes, izrunāt tās un novērst to iemeslus. Aņņemšanās un gatavība meklēt izeju ir pirmais solis ceļā uz cilvēkdrošību, savukārt nākamais solis ir apgūt prasmes runāt ar līdzcilvēkiem un, savstarpēji sadarbojoties, palielināt drošības sajūtu.

Tādējādi šīs rokasgrāmatas mērķis ir sniegt atbildi uz diviem svarīgiem jautājumiem:

- 1) Kāpēc indivīdiem ir nepieciešams runāt par cilvēkdrošību?
- 2) Kāds ir ieguvums no tā, ka cilvēkdrošība būs ieviesta vietējā kopienā, pašvaldībā un reģionā?

Pirms sākt lasīt šo rokasgrāmata, katram lasītājam iesaku atbildēt uz diviem svarīgiem jautājumiem:

- 1) Ko es gribu un esmu gatavs darīt, lai ieviestu cilvēkdrošību?
- 2) Kas man būtu jādara, lai ieviestu cilvēkdrošību?

Pirmais jautājums ir saistīts ar katra cilvēka gatavību sniegt ieguldījumu savā personīgajā drošībā. Ja cilvēks pats nevēlēsies uzlabot savu dzīvi, citi to viņa vietā neizdarīs. Savukārt otrs jautājums ir saistīts ar katra cilvēka pilsonisko pienākumu palīdzēt saviem līdzcilvēkiem. Tiesa, ja cilvēkam nebūs vēlmes palīdzēt līdzcilvēkiem un tādā veidā palīdzēt arī sev, tad neviens nevarēs palīdzēt. Arī tad, ja cilvēks nevēlēsies pieņemt citu sniegto palīdzību viņa bažu pārvarēšanā, viņš nevarēs uzlabot savu drošību. Cilvēkdrošība ir sākums, lai plānotu gan savu personīgo attīstību, gan arī kopienas, novada un valsts attīstību.

Cilvēkdrošības pieeja nesniedz gatavas atbildes, receptes un risinājumus bažu un bailu pārvarēšanai, bet liek cilvēkam aizdomāties, kāpēc bažas ir radušās, un uzņemties atbildību par savu bažu un bailu pārvarēšanu. Tādēļ šī rokasgrāmata sniedz padomu, kā aktīviem cilvēkiem un nevalstiskajām organizācijām (turpmāk tekstā – NVO) izzināt pašiem sevi un kā, kopā darbojoties, mēģināt rast risinājumus gan pavisam vienkāršām problēmām, gan arī tādām, kas prasa iedzīvotāju vēršanos pie pašvaldības un citām NVO. Taču jāatceras, ka cilvēkdrošības pieeja NVO un kopienas organizāciju darbā ir ļoti jauna, tāpēc trūkst citu valstu pieredzes.

Šajā rokasgrāmatā par NVO tiek saukta jebkura formāla un neformāla organizācija, kas darbojas vienas vai vairāku pašvaldību teritorijās ar mērķi uzlabot dzīves kvalitāti. Savukārt termins 'kopiena' apzīmē iedzīvotāju kopu, kuru apvieno mērķis uzlabot dzīves kvalitāti noteiktā apkaimē vai vietā. Tas nozīmē, ka vienas pašvaldības teritorijā var būt vairākas kopienas, kas rūpējas par apkaimēm jeb noteiktu daļu no pašvaldības teritorijas. Tajā pat laikā kopiena var aptvert arī tos iedzīvotājus, kas jau darbojas kādā NVO, un tādā veidā var pārklāties ar jau pierasto jēdzienu „nevalstiskās organizācijas (NVO)”.

Rokasgrāmatā ir sniegti praktiski rīki, kurus var izmantot indivīds un/vai nevalstiskā organizācija, ja vēlas aktīvi palielināt savu, savu tuvāko/līdzcilvēku un apkaimes drošību. Rokasgrāmatu ikviens var izmantot gan individuāli, lai izprastu savas personiskās bailes un bažas, gan domubiedru grupā. Ja rokasgrāmatu lieto domubiedru grupa vai NVO, ieteicams gan iepazīties ar cilvēkdrošības pieeju, gan pieaicināt moderatoru no citas NVO, lai veiksmīgāk identificētu bažas un izstrādātu risinājumus. Savstarpējā mācīšanās un pieredzes apmaiņa starp vairākām NVO ir veids, kā salīdzināt, analizēt un rast risinājumus ar cilvēkdrošību saistītām problēmām. Cilvēkdrošība nav tikai sabiedrības līdzdalības veicināšana, tā ietver krietni vairāk, jo cilvēkdrošība kopienās nozīmē to, ka kopiena un NVO strādā ar savām bažām un raizēm, mēģinot rast risinājumus. Rokasgrāmatā ir iekļauta arī nodaļa pašvaldību darbiniekiem, lai parādītu iespējas, ko pašvaldība var darīt savu iedzīvotāju labā. Tādēļ lasītājs var izlasīt tikai to nodaļu, kas attiecas uz viņu, vai arī lasīt visu rokasgrāmatu, lai gūtu ieskatu cilvēkdrošībā no dažādiem skatu punktiem.

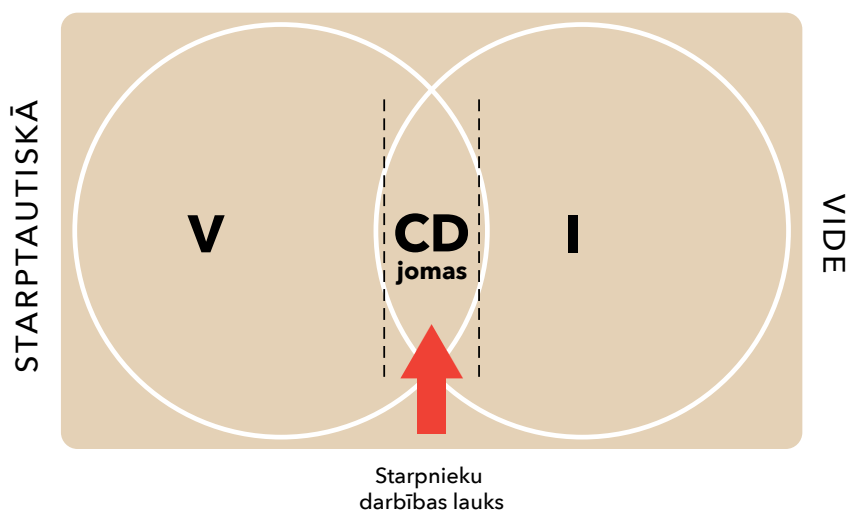
Rokasgrāmatā ietvertie praktiskie piemēri ir aizgūti no darba grupu pieredzes Latvijā vairākās vietās, kurās iedzīvotāji jau ir uzsākuši savu ceļu uz drošības palielināšanu. Cilvēkdrošība kopienās ir pavisam jauna pieeja, līdz ar to piemēru NVO praksē nav daudz. Tāpēc, kad rokasgrāmata ir izlasīta, aicinām izmantot kādu no praktiskajiem rīkiem ikdienas baiļu pārvarēšanā. Individuālam lasītājam rokasgrāmatas autori iesaka padomāt par savām bailēm un pajautāt sev: „Kā es varu sev palīdzēt?” Domubiedru grupas vai nevalstiskās organizācijas aicinātas izmantot un pielāgot savām vajadzībām jebkuru no rīkiem, jebkuru no scenārijiem, jo mērķis nav izmērīt cilvēkdrošību pēc kādas noteiktas skalas, bet gan novērst baiļu un bažu cēloņus. Pašvaldības pārstāvjiem ierosinām padomāt, ko jūs jau darāt savu iedzīvotāju labā. Visbeidzot, vēlamies atgādināt katram lasītājam, ka nav pareizu vai nepareizu risinājumu drošības sajūtas vairošanai, svarīgi ir sākt.

Cilvēkdrošības modelis - ar ko sākt?

„Domājot par cilvēkdrošību, man nāk prātā divi piemēri. Pirmais piemērs - Šrilankas piekrastes ciemati vairāk nekā četrus gadus pēc 2004. gada Ziemassvētku cunami, kur daļa postījumi bija novākta, bet daļa vienkārši pazudusi okeāna ietekmē. Cilvēkos vēl arvien valdīja sajūta, ka gan jau „kāds” atnāks un pateiks, kā un kāpēc novākt postījumus. Otrs piemērs - Japāna pēc 2011. gada marta cunami, kur tāpat piekrastes ciemati un pilsētas bija izpostīti, bet cilvēki savstarpēji organizējas gan postījumu novākšanā, gan arī savstarpējā atbalstā. Kāpēc vieni gaida palīdzību, bet citi rīkojas paši?”

Iveta Reinholde

Zinātnieki diskutē par visaptverošu cilvēkdrošības modeli, kas atspoguļo attiecības starp valsti, pašvaldībām (V) un cilvēku (I). Taču valsts un cilvēks nedzīvo izolēti. Mūs ietekmē notikumi pasaulē un mūsu valstī, un katrs indivīds uz tiem reaģē atšķirīgi. Pa vidu starp valsti un cilvēku darbojas starpnieki (piem., NVO, kopienas organizācijas, ģimene, draugi), kuri gan zina, kādu aizsardzību cilvēkam spēj piedāvāt valsts, gan arī var palīdzēt atrast risinājumu cilvēka unikālajām problēmām. Piemēram, ja es nezinu, ko darīt bezdarba situācijā, es varu lūgt palīdzību starpniekam – NVO, kura man izskaidros, kā darbojas valsts izveidotā sistēma ar pabalstiem bezdarba gadījumā.

1. zīmējums²

Visaptverošs cilvēkdrošības modelis

² Ozoliņa Ž. „Cilvēkdrošība: vai iespējams visaptverošs definējums”. Ozoliņa Ž. (red.) *Cilvēkdrošība Latvijā un pasaulē: no idejas līdz praksei*. Zinātne, 2012, 55. lpp.

Tāpat kā dažādas ir cilvēku bailes, bažas un nedrošības, ļoti dažādas ir arī risinājumu kombinācijas. Piemēram, vienam cilvēkam pilnīgi pietiks, ja viņam tiks sniegta informācija par to, kā strādā sociālās apdrošināšanas sistēma bezdarba gadījumā, lai viņš pārstātu bažīties par savu nākotni. Savukārt citam ar šo informāciju nepietiks, un viņš vēl izvēlēsies papildus mācīties, lai nākotnē bezdarba gadījumā spētu gana ātri atrast jaunu darbu.

Šis modelis koncentrējas tieši uz cilvēku, nosakot, ka vislielākā loma savu nedrošību un bažu pārvarēšanā ir pašam cilvēkam. Valsts var radīt daudzus aizsardzības mehānismus, bet, ja cilvēks šos mehānismus neizmanto, drošības sajūta nemainās. Piemēram, cilvēks var zināt, ka viņam bezdarba gadījumā pienākas pabalsts. Taču, ja viņš nav gatavs iet un nokārtot nepieciešamos dokumentus, sistēma var nesasniegt savu mērķi – sniegt atbalstu.

Līdz ar to jebkurā cilvēkdrošības stiprināšanas pasākumā (piem., NVO vai kopienas darba grupā, mājas iedzīvotāju sanāksmē vai sabiedriskā apspriedē) ir vērts ielāgot dažus cilvēkdrošības galvenos principus. Tie ir:³

- ▶ **Cilvēks ir svarīgāks nekā politikas, stratēģijas, rezultāti un teorijas.** Iedzīvotāju bažu un raizību mazināšana ir centrālais elements, uz ko valdībai, pašvaldībai, NVO un kopienai ir jāvērs uzmanība.
- ▶ **Bažas nav izolētas, tās rodas no dažādiem notikumiem cilvēka dzīvē un ietekmē daudzas jomas.** Cilvēka bažas zaudēt darbu (sociālā joma) var tikt saistītas ar citām bažām – nespēt samaksāt par medicīnisko aprūpi (veselības joma) vai bērnu izglītošanu (izglītības joma). Tiklīdz tiek atrisinātas vienas bažas, uzlabojumi ir jūtami arī citās jomās. Bažas nav iespējams izmērīt, jo katram indivīdam tās izpaužas citādāk.
- ▶ **Vienam cilvēkam var būt dažādas bažas, un tās ir atšķirīgas dažādos dzīves posmos.** Jaunieši vairāk var bažīties par to, vai izdosies atrast darbu, vecāki uztrauksies par to, kā pasargāt bērnus no nelabvēlīgas ietekmes, bet seniori var raizēties par pensijas apjomu.
- ▶ **Bažas nerodas atrauti no apkārtējās vides, kurā dzīvojam.** Izprotot apkārtējo vidi, labāk var izprast arī bažu iemeslus. Piemēram, nekopta kāpņu telpa var radīt bažas par dzīvokļa drošību.
- ▶ **Labāk negatīvu notikumu novērst, pirms tas ir ietekmējis mūs.** Šāda piesardzīga un uz nākotni vērsta rīcība var gan palīdzēt katram indivīdam justies labāk, domājot par nākotni, gan arī NVO labāk palīdzēt cilvēkiem.

3 Principi aizgūti no: *United Nation Trust Fund for Human Security. Human security in theory and practice. Application of the Human Security Concept and the United Nations Trust Fund for Human Security*, p. 7 (e-formātā tiešsaistē: <https://docs.unocha.org/sites/dms/HSU/Publications%20and%20Products/Human%20Security%20Tools/Human%20Security%20in%20Theory%20and%20Practice%20English.pdf> (skatīts 01.06.2013).

Kaut arī cilvēks var justies nedrošs par jebko, tomēr ir lietderīgi sagrupēt bažu iemeslus svarīgākajās jomās. Literatūrā mēdz iedalīt šādas galvenās bažu jomas:⁴

Ekonomiskā drošība – cilvēks jūt bažas, kas skar ekonomiskus jautājumus, piemēram, baidās zaudēt darbu un palikt bez iztikas līdzekļiem.

Uzturdrošība – cilvēkam ir bažas par lietotās pārtikas kvalitāti vai noteikta uztura pieejamību, piemēram, nav pieejama bezglutēna pārtika.

Veselībdrošība – cilvēkam var būt bažas par veselības aprūpes pieejamību vai medikamentu cenām.

Ekoloģiskā drošība – cilvēks bažijās par apkārtējās vides piesārņojumu, gaisa un ūdens tīrību.

Personīgā drošība – šī joma ir saistīta ar cilvēka drošību uz ielas vai mājās. Šajā gadījumā bažas var būt saistītas gan ar vardarbību uz ielas, gan ar emocionālo vardarbību mājās vai darba vietā.

Kopienas drošība ir saistīta ar cilvēka iekļaušanos vietējā kopienā, ar cilvēka sociālo aktivitāti un komunikāciju. Šādas bažas var ietvert gan vispārējas cilvēka bailes palikt vienam un piedzīvot vientulību, gan arī nespēju atrisināt jautājumus valsts vai pašvaldības iestādēs, bailes apmeklēt šīs iestādes, bažas par nepieciešamību dot „kukuli” vai par emocionālu vardarbību no ierēdņu puses.

Politiskā drošība ietver bažas, kas var būt saistītas ar politisko situāciju valstī. Piemēram, cilvēkam var būt bažas, ka palielinās politisko partiju sadrumstalotība vai partiju ķīviņu rezultātā tiks aizmirstas valstiskās intereses.

Katrs cilvēks, katra NVO var iedalīt savas bažas citās kategorijās, jo nav svarīgi, cik jomās bažas tiek sadalītas, bet tas, ka bažas tiek grupētas tā, lai katram ir skaidrs, kādas ir bažas, kā tās radās un ko ar tām tagad darīt? Piemēram, ja

⁴ Human Development Report 1994. Oxford: Oxford University Press, 1994, pp. 22-24. http://hdr.undp.org/en/media/hdr_1994_en_chap2.pdf (Skatīts: 1.12.2013)

Svarīgi atcerēties, ka:

- ▶ **Cilvēka bažas ir unikālas, tāpēc svarīgākais ir atbildēt uz dažiem jautājumiem: Kādas ir bažas? Kā tās radās? Ko es varu darīt, lai tās pārvarētu?**
 - ▶ **Cilvēks ir savas drošības veidotājs un potenciāls izplatītājs tuvākajā apkaimē. Uzmanāties uzņēmīgus cilvēkus savā apkaimē, lai viņi dalās savā pieredzē, kā viņiem izdodas tikt galā ar bažām.**
 - ▶ **Cilvēkam ir jāuzņemas atbildība par savas drošības palielināšanu.**
 - ▶ **Cilvēka drošība palielinās mijiedarbībā un sadarbojoties ar kopienā.**
-

cilvēka bažas ir saistītas ar sociālo nodrošinājumu vecumdienās vai bezdarba gadījumā, tās var iekļaut atsevišķā jomā – sociālā drošība, un izņemt no ekonomiskās drošības jomas.

Bažas var būt subjektīvas un objektīvas, un abas ir vienlīdz svarīgas. Objektīvās bažas rodas ārējo apstākļu ietekmē, savukārt subjektīvās bažas rodas pašā cilvēkā. Piemēram, subjektīvas bailes ir tad, kad cilvēks baidās izkrist eksāmenā, lai arī ir gatavojies šim eksāmenam. Savukārt objektīvas bailes būs bailes no tā, ka stiprs vējš var noraut mājai jumtu un nolauzt kokus.

Cilvēkdrošība kopienās ir jāskata no divām pusēm:⁵

- Spējināšanas** (angļu val. – *empowerment*) pieeja paredz tādas stratēģijas, kuras palīdz iedzīvotājiem attīstīt prasmes pārvarēt nedrošas situācijas. Spējināšanas vai augšupvērstā pieeja ir vērsta uz iedzīvotāju un kopienas prasmju attīstību, lai tie varētu veikt informētu un apzinātu izvēli, un pēc tam šo izvēli realizēt. Tādējādi cilvēku izglītošana un zināšanu izplatīšana kopienās ir svarīgs priekšnosacījums kopienu spējināšanai.
- Aizsargājošā vai lejupvērstā pieeja** paredz, ka valstis, starptautiskās organizācijas, NVO un privātais sektors veido stratēģijas, institūcijas un procedūras, lai aizsargātu iedzīvotājus no draudiem un krīzes situācijām. Aizsargājošā pieeja balstās uz apsvērumiem, ka ir draudi (dabas katastrofas, konflikti), kas atrodas ārpus cilvēka kontroles, līdz ar to valstij iedzīvotāji ir jāaizsargā visaptverošā, sistēmiskā un preventīvā veidā. Šim nolūkam valsts veido attiecīgas iestādes, taču arī citu dalībnieku piensums ir nozīmīgs.

5 United Nation Trust Fund for Human Security. Human security in theory and practice. Application of the Human Security Concept and the United Nations Trust Fund for Human Security. Pp.8. <https://docs.unocha.org/sites/dms/HSU/Publications%20and%20Products/Human%20Security%20Tools/Human%20Security%20in%20Theory%20and%20Practice%20English.pdf>

“Katrs pats savas laimes kalējs.”
(Latviešu tautas sakāmvārds)

Ko darīt individuāli?

Cilvēkdrošības pamatā ir katra cilvēka personīgā drošības sajūta – Cik droši es jūtos šodien? Cik droši es jūtos, domājot par rītdienu? Ko man darīt, ja es nejūtos droši?

Cilvēka nedrošība ir unikāla, bet galvenais ir jautājums – kāpēc es raizējos? Vai es varu ietekmēt apstākļus man apkārt? Tas nozīmē, ka daļa manu bažu var būt saistītas ar mani pašu (piemēram, jau daudzus gadus neesmu bijis kvalifikācijas celšanas kursos), gan atrasties ārpus manas ietekmes (piemēram, lielā salā notiek avārija apkures sistēmā).

Dažādi raižu/baiļu piemēri:

- ▶ ziemas laikā lielā salā palikt bez apkures;
- ▶ novadā nav degvielas uzpildes staciju – nevar nopirkt degvielu pēc plkst. 16:00;
- ▶ nekvalitatīvi ceļi, alkoholisma un citu atkarību izplatīšanās;
- ▶ iedzīvotāju skaita samazināšanās un jauno cilvēku skaita samazināšanās laukos;
- ▶ iespējams, tiks slēgta skola;
- ▶ bailes no slimības;
- ▶ nedrošība par nākotnes iespējām – vai būs iespējams sevi realizēt savā mazpilsētā;
- ▶ darba vietu trūkums, neskaidrība par savu nākotni novadā.

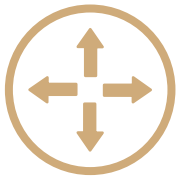
Ko var darīt katrs individuāli, lai atgūtu spēju justies droši un pārliecināti jeb celtu drošumspēju. Šie pieci vienkāršie padomi ļaus pārdomāt iespējamo rīcību:

Ielūkojies sevī un pajautā sev: “Kāpēc es nejūtos droši? Vai līdzīgi jūtas arī līdzcilvēki? Vai mana nedrošība atšķiras no citu cilvēku nedrošības? Kuras dzīves jomas aptver nedrošība? Vai tās ir reālas? Kā zināt, vai bažas ir objektīvas? Kā nedrošība izpaužas? Kā es rīkotos, ja man nebūtu šī nedrošības sajūta? Vai es pats tieku galā? Vai esmu sev noteicis rīcības plānu? Vai par savu nedrošību esmu runājis ar citiem cilvēkiem, speciālistiem, NVO, neformālām organizācijām, pašvaldību?”

Katram mākonim ir zelta maliņa. Cilvēks var izvēlēties žēloties par to, ka viņam nav naudas, ko samaksāt par izglītību, bet var arī doties uz bibliotēku un iegūt gan nepieciešamo informāciju, gan nepieciešamās zināšanas. Ikviens var sev jautāt un censties godīgi atbildēt: „Ko es esmu darījis, lai pārvarētu savu nedrošību?”

Problēmas var uzlūkot kā izaicinājumu, nevis draudu. Daļa no cilvēka drošumspējas ir prasme uzlūkot problēmas no iespēju perspektīvas. Līdz ar to jautājums „kādas iespējas man piedāvā krīzes situācija?” ir gluži piemērots. Ja es bažījos par to, ka mana izglītība var nederēt darba tirgum, man atliek atrast laiku un uzņēmību, lai iemācītos kaut ko jaunu.

Skats „ar citām acīm” jeb palūkošanās uz problēmu no perspektīvas – ko manā vietā darītu mani draugi, kaimiņi – ļaus iegūt pilnīgāku informāciju. Jautājums „ko es darīšu, ja ...?” liek koncentrēties uz sliktāko scenāriju, bet citu pozitīvā pieredze, gluži pretēji, var uzmundrināt. Ikviens var sev jautāt: „Ko es varu darīt, lai sevi stiprinātu un pārvarētu nedrošību? Ko esmu gatavs darīt, lai sevi stiprinātu un pārvarētu nedrošību? Vai esmu gatavs apvienoties ar citiem cilvēkiem ar līdzīgu nedrošību, lai to pārvarētu?”

Sameklē atbalstu. Cilvēkdrošība balstās uz cilvēku savstarpējo izpalīdzību un kooperēšanos.⁶ Ikviens var sev jautāt: „Kādi aizsargājošie mehānismi (pieejas, institūcijas, tīkli) var palīdzēt risināt manu nedrošību?”

Tātad – ja cilvēks ir sastapies ar bažām, viņš veido individuālo rīcības stratēģiju, kā pārvarēt bailes, izmantojot to, ko viņš prot un zina. Personīgā pieredze, radu un draugu ieteikumi, izdoma un radoša pieeja situācijai, pozitīvs noskaņojums, cerība, uzņēmība, racionāla dzīves plānošana un gatavība riskēt ir labs pamats savu bažu pārvarēšanai un savas unikālās izdzīvošanas stratēģijas izveidošanai.⁷

6 Albers S. Getting Back Up: Emotional Intelligence and Resilience. Published on August 28, 2013. Psychology Today.

7 Reinholde I., Ozoliņa Ž., Ijabs I. „Cilvēkdrošība Latvijā: krievu kopienas skatījums”. Ozoliņa Ž. (red.) *Cilvēkdrošība Latvijā un pasaulē: no idejas līdz praksei*. Zinātne, 2012, 343.-345. lpp.

2012. gadā Rīgas, Liepājas un Daugavpils iedzīvotāji tika aicināti dalīties savā pieredzē par individuālajām izdzīvošanas stratēģijām ekonomiskās krīzes laikā. Viņu pieredze atklāja unikālu pieredzi un radošumu savas drošības stiprināšanai.⁸

-
- ▶ Vera, Daugavpils: *„Pat tad, kad ar mani viss ir kārtībā, es domāju par to, kā pelnīšu naudu rītdien. Otrkārt, pat tad, kad ar mani viss ir kārtībā, es uzturu labas attiecības ar ģimeni un draugiem. Tad ir iespējams vērsties pie viņiem vēlāk. Ir jā rūpējas par ģimeni, kad esi vēl stiprs, nevis tad, kad esi jau slim un bezpalīdzīgs.”*
 - ▶ Andis, Rīga: *„Es strādāju pie sevis pilnveidošanas un mēģinu būt konkurētspējīgs. Ne visiem vienmēr būs vienādas iespējas.”*
 - ▶ Natālija, Liepāja: *„Mans hobijs man palīdz grūtās situācijās. Tas irtamborēšana. Es domāju, ka man tas palīdzēs arī nākotnē. No sākuma bija diezgan grūti – kā es pārdošu šos produktus un tā tālāk. Bet tad ļaudis sāka slavēt manus darbus.”*
 - ▶ Ženija, Rīga: *„Es esmu piedzīvojusi daudz ko, un vairāk un smagāk nekā tagad bija. Es domāju, ka cilvēki nebija gatavi organizēties, un krīze ietekmēja personisko dzīvi, sabiedrisko dzīvi, izdevumus.”*
 - ▶ Antra, Rīga: *„Drošība sākas no mūsu izvēlēm, no tā, kā mēs skatāmies uz nākotni un ko mēs varam darīt, lai rītdiena ir labāka.”*
 - ▶ Andis, Rīga: *„Vajag iesaistīt pēc iespējas vairāk cilvēku, ar kaimiņiem es runāju mērķtiecīgi un speciāli. Galvenais ir cilvēkam nebūt vienaldzīgam. Ja ir paļaušanās, ka būs cilvēki, kas palīdzēs, tas ir viens no variantiem, kā tikt galā ar bailēm.”*
 - ▶ Vera, Daugavpils: *„Ir ļoti būtiski atrast, ar ko nodarboties pat tad, ja tev nav formāla darba. ... Ja tu esi bez darba, tev labāk ir nesēdēt mājās. Ir labāk būt iesaistītam pat tad, ja tev par to nemaksā. Kāds var tevi ievērot un tamlīdzīgi.”*
-

Kur es varu meklēt palīdzību un atbalstu:

- ▶ **Godīgi atzīt sev savas bailes un apsolīt tās pārvarēt** – vienoties pašam ar sevi par rīcību. Visvienkāršākais ir saprast savas bažas, tās uzrakstīt uz papīra un izvēlēties dažas, kuras esmu gatavs pārvarēt. Bažu pārvarēšana nozīmē arī reālu rīcību. Ja esi apņēmies apmeklēt kursu, tad apmeklē, nevis padodies pēc pirmajām nodarbībām.

⁸ Individuālo izdzīvošanas stratēģiju piemēri aizgūti no grāmatas: Reinholde I., Ozoliņa Ž., Ijabs I. „Cilvēkdrošība Latvijā: krievu kopienas skatījums”. Ozoliņa Ž. (red.) *Cilvēkdrošība Latvijā un pasaulē: no idejas līdz praksei*. Zinātne, 2012, 331.-358. lpp.

- ▶ **Vietējā NVO.** Gandrīz katrā novadā ir nevalstiskas organizācijas, kuru uzmanības lokā ir gan sociālās jomas jautājumi, gan arī iedzīvotāju aktivitātes palielināšana. NVO var būt gan formāli reģistrētas kā biedrības, gan arī pastāvēt kā neformālas grupas, kas sanāk kopā, lai risinātu novadam un kopienai svarīgus jautājumus (piem., bērnu rotaļlaukuma ierīkošana).

Ja Tev kā kopienas pārstāvim un dalībniekam ir vēlme:

- a) līdzdarboties savas vides kvalitātes uzlabošanā, pārvarēt savas bažas un palīdzēt citiem;
- b) piedalīties attīstības virzienu definēšanā;
- c) iesaistīties lēmumu pieņemšanā par attīstības idejām;
- d) dalīties ar savām zināšanām un prasmēm;
- e) iegūt jaunas zināšanas un prasmes;
- f) īstenot projektus, kuru rezultātā Tu redzi, kā mainās kopienas dzīve;
- g) sākt jaunas aktivitātes kopienā (piemēram, sociālā uzņēmējdarbība);
- h) sākt ekonomiskās aktivitātes;
- i) veidot kopienas un novada piederības sajūtu,

tad, visticamāk, Tu esi gatavs darboties ne tikai viens, bet arī palīdzēt citiem, meklējot domubiedrus. Tiesa, ne vienmēr līdzcilvēki Tavas idejas akceptēs uzreiz, taču ir vērts sākt, lai mainītu vidi sev apkārt.

- ▶ Pašvaldībā. Ne velti pašvaldība tiek saukta par iedzīvotājiem tuvāko valsts varu. Tādējādi cilvēks var lūgt pašvaldībai gan padomu, gan palīdzību. Pašvaldības sociālais dienests var sniegt padomu un palīdzību jebkurā krīzes situācijā, kas skar iedzīvotājus.
- ▶ Meklēt informāciju novada vai pagasta informācijas aprites punktos – bibliotēkā, skolā, novadpētniecības muzejā.

Svarīgi atcerēties, ka:

- ▶ Katram cilvēkam ir bažas un raizes, kuras dažos dzīves posmos var būt intensīvākas, bet citos ne.
 - ▶ Ja esi atpazinis savas bažas, tad Tu neesi viens.
 - ▶ Uzrunā savus kaimiņus un paziņas, apjautājies par viņu bažām, jo, iespējams, arī viņus uztrauc līdzīgas problēmas.
 - ▶ Izrādi iniciatīvu, ja redzi, ka arī kaimiņus uztrauc tādi paši jautājumi kā Tevi. Pilnīgi iespējams, ka kaimiņi gaida, lai kāds uzsāktu rīkoties.
-

Ko darīt NVO?

Jebkurš darbs, ko uzsāk NVO vai neformālās grupas kopienā vai novadā, būtu jāsāk ar jautājumu: „Ko mēs jau esam izdarījuši, lai uzlabotu apkārtējo vidi, drošību un dzīvi novadā, pilsētā vai apkaimē?” Jebkura sakārtota atpūtas vieta, atjaunots bērnu rotaļlaukums, ierīkoti soliņi vietējā parkā, sakopts vietējais parks, izveidota brīvprātīgo patruļa, lai palīdzētu sākumskolas skolēniem šķērsot šoseju, ir ieguldījums cilvēkdrošībā. Tādēļ, NVO uzsākot darbu pie cilvēkdrošības ieviešanas, ir ieteicams veikt šādu labo darbu uzskaiti. Liela daļa no šiem darbiem, iespējams, tika paveikti ar aktīvu cilvēku līdzdalību, neprasot pašvaldības finansējumu, un tas apliecina, ka cilvēki var un spēj vienoties par kopīgu rīcību situācijas uzlabošanai.

Ja apkaimē vai novadā ir kāda NVO vai neformāla draugu vai biedru grupa, tad tieši šādas grupas var visveiksmīgāk palīdzēt risināt cilvēkdrošības jautājumus:

- 1) NVO un/vai neformālās grupas mudina iedzīvotājus meklēt risinājumus savām problēmām;
- 2) NVO un/vai neformālās grupas spēj elastīgāk un ātrāk reaģēt uz izaicinājumiem nekā publiskās pārvaldes iestādes (piemēram, palīdzēt cilvēkam krīzes situācijā);
- 3) NVO un/vai neformālo grupu rīcībā ir pieredze un zināšanas, kuru bieži nav viena cilvēka rīcībā (piemēram, informācija, zināšanas, kā atrisināt vienu vai otru jautājumu).

Cilvēkdrošības ieviešanai kopienās un NVO ieteicams veidot darba grupas no cilvēkiem, kas pārstāv kopieni un kuri ir gatavi darboties kopienas labā. Šādā darba grupā ir svarīgi, lai kāds uzņemtos sarunas vadītāja vai moderatora pienākumus. Par darba grupas moderatoru vai vadītāju var

Lai uzsāktu cilvēkdrošības ieviešanu, NVO nepieciešams:

- ▶ izveidot darba grupu;
 - ▶ izvēlēties vai uzaicināt moderatoru;
 - ▶ veikt jau paveikto labo darbu uzskaiti;
 - ▶ vienoties par darba grupas scenāriju.
-

aicināt pārstāvi no kaimiņu novada NVO – tā gan veidosies kontakti starp novadiem, gan arī būs iespējams uzklusīt viedokli no malas.

Moderatora pienākumi:

- a) mudināt grupas dalībniekus izteikties;
- b) neļaut kādam dalībniekam dominēt ar savu viedokli;
- c) palīdzēt strukturēt dalībnieku bažas un rast risinājumus;
- d) neļaut aiziet dalībniekiem, iekams ikviens nav apņēmis veikt kādu uzdevumu;
- e) palīdzēt rast risinājumus, nevis uzspiest savus risinājumus.

Vienlaikus moderatoram jāapzinās daži riski:

- a) Grupa var būt pasīva un gaidīt no moderatora, ka moderators „visu izdarīs” grupas vietā;
- b) Grupa var vainot problēmās visus, kas atrodas ārpus grupas, piemēram, pašvaldību, politiķus, valsti, citas NVO utt.;
- c) Grupa var rast risinājumus, kas ir jāveic citiem, bet neuzņemties gatavību rīkoties.

Šādai darba grupai nepieciešamais laiks var svārstīties no vairākām stundām līdz pat dienai atkarībā no grupas gatavības strādāt, iepriekšējās pieredzes un risināmā jautājuma sarežģītības.

Tālāk šajā rokasgrāmatā ir secīgi izklāstīti vairāki darba grupu scenāriji, kurus moderators var pielāgot reālajām vajadzībām un pieejamajam laikam. Ja darba grupa ir sanākusi kopā uz salīdzinoši neilgu laiku (piem., pēc darba laika), darba grupas scenāriju var veidot šādu:

Darba grupas īsākais scenārijs

- 17.30 Iepazīšanās.
 - 17.45 Iepazīstināšana ar cilvēkdrošības konceptu un, ja nepieciešams, jau paveikto labo darbu pārskats.
 - 18.10 Bažu un baiļu identificēšana uz līmlapiņām, to strukturēšana atbilstoši jomai (t.i., ekonomiskā, uzturdrošība, veselībdrošība utt.).
 - 18.30 Cēloņu identificēšana trīs sektoros, kur minēts lielākais skaits bažu. Tiek izveidota vairoga forma (paraugu skatīt 1. attēlā) katram sektoram. Vairogā paredz ievietot jau sarakstītās līmlapiņas, norādīt cēloņus un risinājumus.
 - 19.00 Risinājumu daļa - dalībnieki sadalās trīs grupās. Katra grupa strādā pie sava bažu vairoga, ģenerējot idejas.
 - 19.30 Katra darba grupa prezentē risinājumus un vienojas par to ieviešanu.
 - 20.00 Darba grupas noslēgums.
-

Atkarībā no darba grupas vajadzībām un vēlmēm scenāriju var veidot arī detalizētāku un garāku.

Neatkarīgi no tā, kādu scenāriju izvēlēties NVO cilvēkdrošības ieviešanai savā kopienā, katrs no tiem balstās uz savstarpēji saistītiem un secīgiem soļiem.

Darba grupas garais scenārijs Nr. 1

1. sanāksme:

Iepazīšanās un iepazīstināšana ar cilvēkdrošības konceptu.

Bažu un baiļu identificēšana uz līmlapiņām, to strukturēšana atbilstoši jomai (t.i., ekonomiskā, uzturdrošība, veselībdrošība utt.). Baiļu atpazīšana sarunā, lai noskaidrotu, vai bailes ir objektīvas vai subjektīvas.

2. sanāksme:

Cēloņu identificēšana trīs jomās, kur minēts lielākais skaits bažu. Tiek izveidota vairoga forma katram sektoram. Vairogā paredz ievietot jau sarakstītās līmlapiņas, norādīt cēloņus un risinājumus.

3. sanāksme:

Risinājumu daļa - dalībnieki sadalās trīs grupās. Katra grupa strādā pie sava bažu vairoga, ģenerējot idejas. Katra darba grupa prezentē risinājumus un vienojas par to ieviešanu. Darba grupas noslēgums.

Darba grupas garais scenārijs Nr. 2

1. sanāksme:

Iepazīšanās un iepazīstināšana ar cilvēkdrošības konceptu.

Situācijas analīze, individuālo baiļu un bažu identificēšana.

2. sanāksme:

Cēloņu identificēšana trīs jomās, kur minēts lielākais skaits bažu. Tiek izveidota vairoga forma vai tabulas forma katram sektoram. Vairogā vai tabulā paredz ievietot jau sarakstītās līmlapiņas, norādīt cēloņus un vēlāk arī risinājumus.

3. sanāksme:

Draudu, kapacitātes, ievainojamības un risku kartēšana jeb strukturēta analīze (paraugu skatīt pielikumā 3. zīmējumā).

4. sanāksme:

Bažu vairogā tiek aizpildīta risinājuma sadaļa vai arī tiek veidotas aizsardzības un spējinašanas stratēģijas. Risinājuma sagatavošanas sanāksmē var uzaicināt piedalīties arī pašvaldības pārstāvjus.

Darba grupa prezentē risinājumus un vienojas par to ieviešanu. Darba grupas noslēgums.

5. sanāksme (aptuveni pēc mēneša):

Darba grupa izvērtē pirmos sasniegtos rezultātus un neveiksmes.

1. solis

Situācijas analīze

[1] IEPAZĪŠANĀS

Dalībnieki pēc kārtas īsi pastāsta grupai par sevi, minot savu vārdu, nodarbošanos.

Tā kā šī darba grupa ir sanākusi kopā ar mērķi rast risinājumus cilvēkdrošības palielināšanai, iepazīstoties var lūgt dalībniekus definēt – ko viņi ir gatavi darīt, lai sasniegtu darba grupas mērķus. Alternatīva ir lūgt atbildi uz jautājumu „Ko Jūs esat gatavs darīt, lai sasniegtu darba grupas mērķus?” uzrakstīt uz lapas, kura paliek darba grupas dalībnieku rīcībā līdz 3. solim.

[2] DARBA GRUPAS MĒRĶU UN DARBĪBAS PROCESA DEFINĒŠANA

Pēc iepazīšanās ir būtiski definēt darba grupas mērķus un izstāstīt procesu, kā darba grupa strādās.

Moderatoram ir jāpatur prātā, ka, pirms darba grupa sāk aktīvi darboties, ir

- a) jāiepazīstas ar cilvēkdrošības konceptu;
- b) jāvienojas par darba grupā izmantoto jēdzienu un terminu izpratni un lietojumu;
- c) jāvienojas par procesu, kā darba grupa strādās.

Ieskats cilvēkdrošības koncepta uzbūvē ir sniegts šīs rokasgrāmatas pirmajā daļā. Savukārt vienošanās par jēdzienu izpratni ļaus visiem darba grupas dalībniekiem runāt „vienā valodā”. Darba grupas dalībniekiem var jautāt par jēdziena ‘kopiena’ izpratni un fiziskajām robežām. Atkarībā no situācijas, kopiena var tikt attiecināta uz konkrētu daudzdzīvokļu namu, ielu, apkaimi, ciemu, novadu vai pat pilsētu.

Jau tika minēts, ka jebkurš darbs, ko uzsāk NVO vai neformālās grupas kopienā vai novadā, būtu jāsāk ar jautājumu: „Ko mēs jau esam izdarījuši, lai uzlabotu apkārtējo vidi, drošību un dzīvi novadā, pilsētā vai apkaimē?” Kopienas jau ir daudz darījušas, lai uzlabotu savu dzīves kvalitāti un drošību. Dažkārt šie darbi nav ievēroti, taču to atzīšana ir būtisks ieguldījums nākotnes drošības veidošanā.

Skaistkalnē katru piektdienu notiek tirdziņš – Kanapenes tirgus. Tas darbojas katru nedēļu – šeit var nopirkt gan vietējo ražotāju produkciju, gan arī preces no Ķīnas, bet reizi gadā vasarā šeit sabrauc simtiem tirgotāju un pircēju. Kopumā Skaistkalnes iedzīvotāji nemēdz plašā lokā sanākt kopā un apspriest visu kopīgās vajadzības un nedrošības, bet ir vietējie aktīvie iedzīvotāji, kas veido vidi un aktivitātes Skaistkalnē. Īpaši aktīvi darbojas sieviešu klubiņš, kas pulcē lielākoties sievietes un kurā nodarbojas gan ar hobiju izglītību, gan arī ar vietējās vides sakopšanu un uzturēšanu.

Nagļos daudz tiek darīts "sabiedriskā kārtā" - daiļdārzniecība, Nagļu sakopšana, pasākumu rīkošana, sabiedrisko telpu remontēšana un uzlabošana. Klātesošie būtu gatavi arī būt par brīvprātīgiem gidiem, ja būtu pieprasījums.

Savukārt Sarkandaugavas apkaimes iedzīvotāji komunicē un vienojas par aktivitātēm, izmantojot sociālos tīklus:

www.sarkandaugava.lv/2014/03/22-03/

SARKANDAUGAVAS ATTĪSTĪBAS BIEDRĪBA

JAUNUMI MEDIJI & PRESE PAR BIEDRĪBU PASĀKUMU KALENDĀRS

Sadarbībā ar RISEBA aicinām uz tikšanos "Kultūras ēku Sarkandaugavai" 22.marta talka - foto

Sarkandaugavas apkaime gatavojas svētkiem un aicina talkā

by SAB on MARCH 19, 2014

Sestdien, 22.martā Sarkandaugavas vecupes krastos notiks talka, lai kopīgi sagaidītu pavasari, putnus un gatavotos Sarkandaugavas strādnieku svētkiem, kas notiks maijā Eiropas kultūras galvaspilsētas programmas ietvaros, ziņo Sarkandaugavas attīstības biedrība un tās draugi.

22. martā no plkst 9.30 līdz 14.30 ikviens sarkandaugavietis un apkaimes viesis, kuram rūp sakārtota vide, kopā ar visu ģimeni aicināts piedalīties talkā Sarkandaugavas vecupes krastos Tvaika ielā, aiz Statoil degvielas uzpildes stacijas. Talkā plānots turpināt pagājušā gada rudenī sāktu aizaugušo krastu attīrīšanu un sakopšanu, lai 17.maijā Tvaika ielā un citviet Sarkandaugavā notiktu pirmais radošās apkaimes festivāls "Sarkandaugavas strādnieku svētki".

Apkaimes reinkarnācijas tunelis "Sarkandaugava"

Baltā Nakts

SAŅĒMT JAUNUMUS E-PASTĀ

E-pasts:

PIEVIENTOTIES

Arhivs @ groups.google.com

PASĀKUMU KALENDĀRS

https://www.facebook.com/Sarkandaugava

Sarkandaugava - KpacKa

Sarkandaugava - KpacKa Timeline Recent

Like

Write a comment...

Sarkandaugava - KpacKa March 21

Rīt pievienojies talkā un palidzi izvietot putnu būrišus.
<https://www.facebook.com/events/209538345922995/>

Like · Comment · Share

3 people like this.

Write a comment...

Sarkandaugava - KpacKa March 22

"tev nebūs šeit čurāt"

Like · Comment · Share

15 people like this.

Анастасия Кохино были зелёные кусты, теперь страшные стены...

Sarkandaugava - KpacKa shared Dauderi UNvm's photo.

Pozitīvas pieredzes fiksēšana ļauj darba grupai apzināties savas spējas. Tas ir svarīgi, taču ir svarīgi arī, ka moderators, vienojoties ar darba grupu par procesu, noskaidro, vai:

- a) darba grupa vispirms identificēs individuālās/personīgās bažas un tad kopīgi meklēs šīm bažām cēloņus;
- b) pēc individuālo/personīgo bažu identifikācijas mēģinās noskaidrot, kuras no bažām ir dominējošās, un tikai tad ķersies klāt bažu cēloņu meklēšanai;
- c) darba grupai ir vienota izpratne par bažu detalizācijas pakāpi jeb to, cik detalizēti katrs dalībnieks identificē bažas.

Moderatoram ir jāatceras, ka katra cilvēka raizes ir būtiskas, tāpēc nevajadzētu pieļaut situāciju, ka darba grupa izlemj, ka kādas bažas ir svarīgākas par citām.

Visbeidzot, ir svarīgi izskaidrot visiem dalībniekiem darba procesu – kā notiks darbs darba grupā, kad un kā notiks virzība uz mērķi – „rīcības stratēģijas izstrāde un ieviešana bažu pārvarēšanai”.

Daži jautājumi, ko dalībnieki var uzdot darba procesa laikā:

- ▶ Kas ir kopiena? Vai kopiena ir domubiedru grupa? Vai kopiena ir NVO?
 - ▶ Cik detalizēti ir jāraksta bažas?
 - ▶ Cik atklātam man jābūt, rakstot savas bažas?
 - ▶ Vai es varu uzticēt pārējiem savas bažas?
-

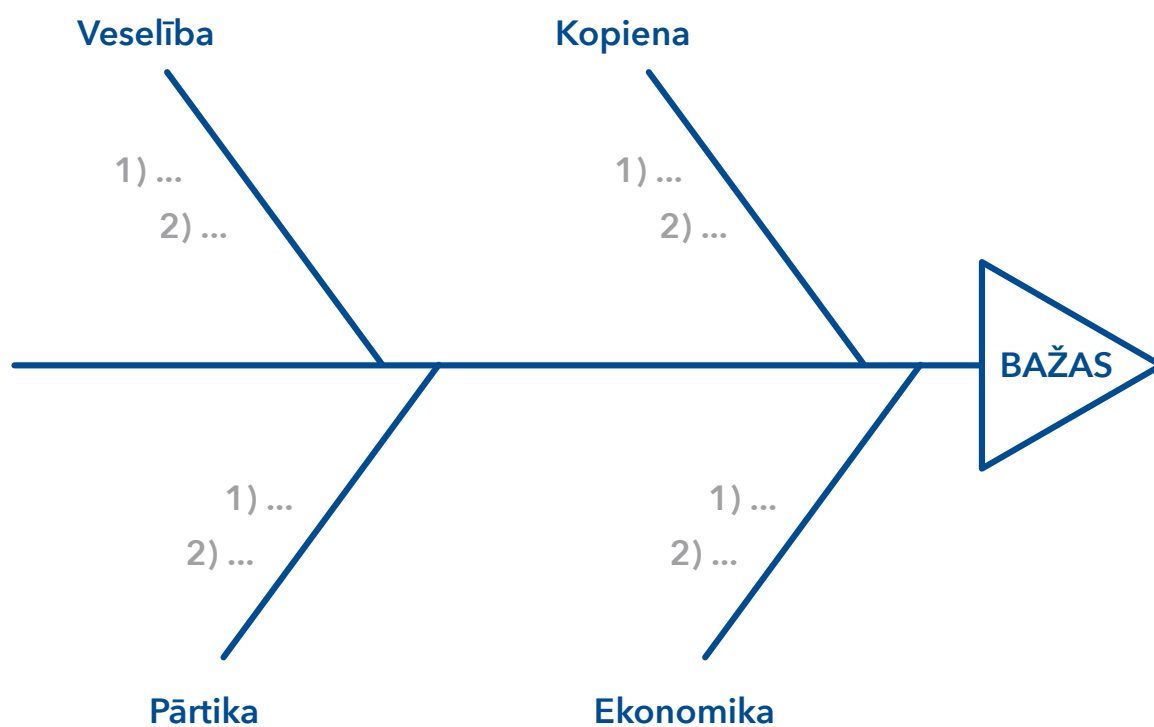
[3] INDIVIDUĀLO BAŽU IDENTIFICĒŠANA

Kopienas grupas dalībniekiem tiek izdalītas baltas lapas un tiek lūgts uz tām uzrakstīt viņu bažas vai arī atbildi uz jautājumu "No kā Jūs visvairāk baidāties?" Alternatīvi jautājumi ir „Par ko Jūs visvairāk bažījaties?”, „Kas mūs uztrauc?”, "Kas mūs dara bažīgus?". Ja dalībniekiem ir grūtības atbildēt, kā paraugu var izmantot iespējamo bažu uzskaitījumu, kas sniegts vadlīniju pielikumā. Iespējamo bažu uzskaitījums var tikt izmantots kā paraugs, lai dalībnieki atrastu savas bažas vai nosauktu jaunas. Šīs darbības rezultātā katram dalībniekam jāuzraksta vismaz 3-5 svarīgākās bažas. Svarīgi, ka katras atsevišķās bailes un bažas tiek rakstītas uz atsevišķas lapiņas, jo pēc tam bažas var sagrupēt pēc UNDP izdalītām septiņām cilvēkdrošības jomām. Taču, ņemot vērā dalībnieku minētās bažas, var arī identificēt papildu cilvēkdrošības jomu kā, piemēram, sociālā drošība vai indivīda eksistenciālā dimensija. Eksistenciālā dimensijā varētu būt personas bažas par personības izaugsmi, pašrealizāciju.

Tad, kad bažas ir sagrupētas pa cilvēkdrošības jomām, var būt tā, ka kādā cilvēkdrošības jomā bažu ir vairāk nekā citās. Piemēram, dalībnieki var nosaukt lielu skaitu bažu ekonomiskās drošības jomā, bet tajā pat laikā viņiem nav bažu

par pārtikas drošību vai pieejamību. Personiskās drošības jomā dalībnieki var konstatēt, ka, piemēram, viņi baidās no vardarbības uz ielas. Savukārt veselības drošības jomā cilvēku bailes var būt daudzšķautņainas, jo cilvēki var baidīties gan par to, ka nesaņems veselības aprūpes pakalpojumus, gan arī par to, ka saslims, kaut arī būs darījuši visu, lai rūpētos par savu veselību.

Piemērs bažu grupēšanai, izmantojot „zivs asaku”

Viegla metode nedrošības identificēšanai var būt tā sauktā „zivs asaka” – sk. pielikumā. „Zivs asaka” var tikt izmantota gan kopā ar iespējamo bažu uzskaitījumu, gan arī kā metode bažu identificēšanai.

[4] INDIVIDUĀLO BAŽU CĒLOŅU MEKLĒŠANA

Tiklīdz ir identificētas svarīgākās bažas, darba grupas dalībniekiem tiek lūgts uzrakstīt uz baltas lapas, viņuprāt, svarīgākos cēloņus, kāpēc bažas ir radušās un kāpēc tās pastāv.

Cits veids ir grupas diskusijā izrunāt identificēto bažu cēloņus. Šajā gadījumā vienas cilvēkdrošības jomas bailes var ielikt t.s. „vairogā”, kur tiek norādītas bažas, cēloņi un pēc tam attiecīgi iespējamie risinājumi.

KOPIENA

1. attēls

„Vairoga” izmantošana bažu, to cēloņu un risinājumu identificēšanai

Šādā vairogā vienkopus ir gan bažas, gan cēloņi, gan arī darba grupas identificētie risinājumi.

Ja darba grupa ir atvērta un bažu identificēšana un bažu cēloņu meklēšana notiek diskusijas veidā, nākamais solis – kolektīvo bažu identificēšana – nav nepieciešams, jo faktiski jebkurā diskusijā dalībnieki pietiekami ātri saprot, ka daļa bažu ir kopējas, bet dažas ir individuālas.

Visvienkāršākais bažu identificēšanas veids un vienlaikus ātrs risinājumu definēšanas veids ir veidot ļoti vienkāršu un vienlaikus uzskatāmu tabulu, kuru var veidot dažādi, pielāgojot to katras kopienas vajadzībām.

Piemēram, bailes skatot kopā ar risinājumiem:

Darba grupas bailes	Risinājumi
Bailes ilgstoši slimot un zaudēt darbu	Uzaicināt sabiedrības veselības speciālistu uz NVO sanākumi un lūgt viņu novadīt semināru par veselīgu uzturu un pareizām kustībām.
Bailes zaudēt darbu	Apmeklēt kvalifikācijas celšanas kursus
...	...

Nedrošību par darbavietām skatot kopā ar cēloņiem un risinājumiem, var izveidot šādu tabulu:

Nedrošības	Cēloņi	Risinājumi
<ul style="list-style-type: none"> - lai ir darbs, lielāks atbalsts no pagasta; - satrauc bezdarbs; - atalgots darbs – vai spēšu nodrošināt bērnam mācības; - lai rastos darba vietas tepat – lai jaunieši paliktu te dzīvot; - lai nepaliktu bez darba 	<ul style="list-style-type: none"> - mazs pagasts, cilvēki brauc projām, līdz ar to vieta kļūst vēl mazāka un vēl mazāk darba 	<ul style="list-style-type: none"> - valdībai nevis atbalstīt bezdarbniekus ar pabalstiem, bet domāt par darba vietu radīšanu; - jau no skolas pirmajām klasēm audzināt bērnus darbam; - vietējā nozīmē – uzcelt zivju pārstrādes ceļu

Savukārt, analizējot nedrošību un cēloņus kopā, tabula var veidoties šādi:

Nedrošības un bažas	Cēloņi
<ul style="list-style-type: none"> - zināšanas par sadzīvi (gāze, elektrība utt.); - neuzmanība, nolaidība un vienaldzība par savu un apkārtējo dzīvību; - cilvēku neizglītība ugunsdrošības jautājumos – piem, dzīvojot daudzdzīvokļu namā 	<ul style="list-style-type: none"> - neprasme atrast informāciju; - masu mediju ietekme; - nelabvēlīga vide; - neprasme rīkoties ārkārtas situācijās

[5] KOLEKTĪVO BAŽU IDENTIFICĒŠANA, BAŽU IZPLATĪBAS APZINĀŠANA

Ja ir identificētas individuālās bažas un to cēloņi, tālāk seko jau grupas darbs, lai identificētu bažu izplatību. Tādēļ šajā posmā darba grupas dalībnieki darbojas kopā, lai:

- a) salīdzinātu savstarpējo bažu izplatību un noteiktu visizplatītākās bažas;
- b) secinātu, kādi ir galvenie bažu cēloņi.

Šajā posmā moderators vada diskusiju, kurā ir jānoskaidro gan izplatītākās bažas, gan arī individuālās, unikālās bažas.

2. solis

Draudu, vajadzību, risku un kapacitātes kartēšana

Ja, analizējot individuālās bažas un to cēloņus, darba grupa ir nonākusi līdz risinājumam, šo soli var izlaist.

Savukārt, ja darba grupa ir gatava detalizēti analizēt draudus un riskus, var veikt indivīdu un kopienu draudu, vajadzību, ievainojamības, risku un kapacitātes kartēšanu. Kartēšanas mērķis ir saprast, ar kādiem faktoriem un apstākļiem ir jārēķinās, ieviešot cilvēkdrošību. Detalizēts paraugs, kā veidot draudu, vajadzību, risku un kapacitātes karti, ir sniegts pielikumā.

3. solis

Rīcības stratēģijas veidošana

Balstoties uz iepriekšējos soļos savākto informāciju par nedrošībām un to cēloņiem, ir jāveido iespējamo risinājumu saraksts. Darba grupā šādu sarakstu var veidot tādējādi, ka katrs dalībnieks uzraksta neierobežotu skaitu risinājumu uz lapas, kurus moderators pēc tam apkopo. Cita pieeja – darba grupas dalībniekiem jau tiek iedotas iepriekš sagatavotas lapas, kurās ir divas ailes – viena risinājumiem, bet otra balsošanai par attiecīgo risinājumu. Šādu stratēģiju var veidot, balstoties arī uz iepriekšējā solī izmantotajiem instrumentiem – vairogu, zivs asaku, risinājumu tabulu. Visbeidzot, risinājumi var tikt atrasti arī diskusijas formātā, taču tad moderatoram vai citam darba grupas dalībniekam vajadzētu risinājumus fiksēt.

Šajā posmā var rasties jautājums: „Vai ir jāatrod risinājums visām bažām, kas fiksētas, vai tikai konkrētai problēmai, kas uzrakstīta uz lapiņas vai pateikta skaļi?”. Darba grupai savstarpēji ir jāvienojas, cik lielam apjomam identificēto bažu tā meklēs risinājumus.

Taču darba grupa var neievērot striktu soļu secību un nonākt arī pie tāda rezultāta, kur darba grupai ir risinājumi gan nacionālajam līmenim, gan arī tādi, kurus var ieviest pati darba grupa.

Piemēram, kopienas galvenā problēma ir nākotnes perspektīvas trūkums novadā.

Nedrošības	Cēloņi	Risinājumi Vispārīgie valsts līmenī (V) Ko var darīt paši klātesošie kopienā (K)
<ul style="list-style-type: none"> - jauniešiem nav motivācijas un perspektīvas par nākotni; - ekonomiskā nedrošība <ul style="list-style-type: none"> - nedrošība par nākotnes iespējām; - salīdzinoši liels bezdarba līmenis, kā rezultātā rodas bailes par darba iespējām pēc skolas beigšanas, motivācijas trūkums; - darbavietu trūkums, neskaidrība par savu nākotni novadā 	<ul style="list-style-type: none"> - nepabeidz studijas, nav motivācijas; - neskaidra situācija valstī un pašvaldībā; - nav darba vietu jauniešiem bez pieredzes; - pirmā darba pieredze liek vilties; - nav motivācijas mācīties; - grib iet vieglāko ceļu; - darbs ne vienmēr ir saistīts ar atalgojumu; - nav atbilstošas izglītības <ul style="list-style-type: none"> - nav naudas, lai mācītos; - profesionālā izglītība nav prestiža; - darbam neatbilstošs atalgojums; - grūti atrast prakses vietas; - bailes ņemt kredītu 	<p>V: Vairāk atbalstīt jaunos uzņēmējus, samazināt nodokļu slogu</p> <p>K: Reklamēt, ieteikt uzņēmēju produkciju</p> <p>V: Vairāk iespēju darbam vasarā</p> <p>K: Piesaistīt brīvprātīgos pieredzes gūšanai, piedāvāt veikt nelielus darbus par samaksu</p> <p>V: Sadarbība ar vietējiem uzņēmējiem</p> <p>K: Uzrunāt sev pazīstamos uzņēmējus</p>

Citā kopienā galvenā problēma ir noziedzība, tādēļ kopiena var izveidot gan nedrošības-cēloņu-risinājumu tabulu, gan arī tabulu, kā rīkoties.

Nedrošības	Cēloņi	Risinājumi
<ul style="list-style-type: none"> - noziedzība (zagšana); - slikti strādā policija; - nedrošība tāpēc, ka var notikt nesodīta noziedzība 	<ul style="list-style-type: none"> - policijas nolaidīgais darbs; - neatsaucība, vienaldzība pret sabiedrības signāliem; - audzināšanas darbs skolā; - pietrūkst mērķtiecīgs darbs ar jauniešiem; 	<ul style="list-style-type: none"> - prasīt no iecirkņa inspektora labāku darbu; - skolā audzināšanas stundās mācīt vairāk par sabiedrisko kārtību; - reidi pagasta teritorijā mācību stundu laikā un vakaros;

	- sabiedrības samierināšanās ar situāciju	- organizēt brīvprātīgo aktīvistu paš aizsardzības grupas (dežūras)
--	---	---

Lai ieviestu risinājumus, kopiena izstrādā šādu rīcības plānu grupai, kas strādāja ar noziedzības mazināšanas jautājumu:

Nr.	Kas jādara?	Kas darīs?	Resursi – kas ir un kas vajadzīgs?
1	Griezties novada domē ar lūgumu nomainīt kārtībnieku	Iedzīvotāju iniciatīvas grupa, vācot parakstus	Aija, Ilona un Ilze
2	Ierosināt skolas direktorei organizēt skolas jauniešu apmācību drošai uzvedībai sabiedrībā	Skolas direktore	Sociālais pedagogs, pagasta kārtībnieks, iecirkņa inspektors

4. solis Stratēģiju ieviešana

[1] Sākotnēji kopienai vai NVO labāk nedefinēt ierobežotu skaitu risinājumu, kas tiek ieviesti, piemēram, 3-5 risinājumi. Darba grupa var veidot ļoti detalizētu rīcības plānu vai arī ļoti vispārīgu. Svarīgākais ir tas, lai katrs darba grupas dalībnieks apņemas veikt kādu uzdevumu kopienas labā. Iespējamais plāna paraugs ir sniegts pielikumā.

5. solis Cilvēkdrošības ietekmes novērtēšana

Šajā solī svarīgākais ir novērtēt, cik liels progress ir sasniegts. Novērtēšanu būtu ieteicams veikt pēc kāda laika, kad NVO un iedzīvotāji ir aktīvi strādājuši pie risinājuma ieviešanas. Tas var būt pēc mēneša vai pēc ilgāka laika. Ja plānotais nav sasniegts, ir svarīgi noskaidrot šķēršļus un noteikt, kuras aktivitātes ir izdevies ieviest un kuras ir kavējušās. Secīga aktivitāšu analīze ļaus noteikt to, kuri šķēršļi ir bijuši ārpus kopienas iespējām tos ietekmēt, un kuri šķēršļi ir radušies kopienā.

NVO sadarbība

NVO Latvijā var apvienoties dažāda veida tīklos un platformās. Tā, piemēram, ir izveidota globāla sadarbības platforma nevalstiskajām organizācijām, lai novērstu bruņotus konfliktus - Pilsoniskās sabiedrības cilvēkdrošības tīkls

(angļu val. – *The Civil Society Network for Human Security*).⁹ Arī valstu līmenī ir izveidots Cilvēkdrošības tīkls (*Human Security Network (HSN)*).

Lai arī Latvijā cilvēkdrošības jomā ir jāpievēršas vairāk veselības drošības un sociālajai drošībai, nevis iedzīvotāju fiziskai drošībai bruņotos konfliktos, tādā veidā ir iespējams identificēt Latvijas pieredzi un labu praksi cilvēkdrošības problēmu risināšanai. Cilvēkdrošības jomā pastāv tā saucamā „reģionālā pieeja”, kas ir balstīta uz reģiona specifiskām vajadzībām.¹⁰ Un, lai arī cilvēkdrošības kontekstā ar reģioniem parasti saprot lielas teritorijas (piem., Vidusāzija vai Ziemeļāfrika), Latvijā reģionālais konteksts var izpausties gan plānošanas reģionu līmenī, gan atsevišķu novadu līmenī.

Svarīgi atcerēties, ka:

- ▶ Katra cilvēka bažas ir būtiskas.
- ▶ NVO var apzināt kopienas locekļu bažas un palīdzēt viņiem rast risinājumus.
- ▶ NVO ir jājautā cilvēkiem par viņu bažām un rūpēm, nevis jāpieņem, ka bažas jau ir zināmas.
- ▶ Cilvēkdrošības ieviešana kopienās ir ilgstošs un regulārs darbs.
- ▶ NVO, ieviešot cilvēkdrošību, var sastapties ar grupas dalībnieku pasivitāti.
- ▶ Katram dalībniekam, kas piedalās darba grupās, ir jāuzņemas kāds darbiņš, ko paveikt kopienas labā.

⁹ The Civil Society Network for Human Security. <http://www.humansecuritynetwork.net/>

¹⁰ Human Security: Approaches and Challenges. Pp.8. <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001593/159307e.pdf>

„Kopienas spēcīgāšana ir pašvaldības pamatuzdevums.”

Sers Simons Miltons, Vietējo pašvaldību asociācijas
priekšsēdētājs, Lielbritānija¹¹

Ko darīt pašvaldībām?

Pašvaldības kā iedzīvotājam tuvākā valsts vara vislabāk spēj veidot vietējās kopienas aizsardzības stratēģijas un tīklus, ņemot vērā kopienas vajadzības. Turklāt pašvaldības cilvēkdrošības ieviešanai var izmantot gan aizsargājošo pieeju, gan kopienas spējīgāšanas pieeju. Tas nozīmē, ka pašvaldībai ir zināmā mērā duāla loma cilvēkdrošības ieviešanā. No vienas puses, tā var pildīt „aizsargājošā tēva” vai „zivs devēja” lomu un mesties palīgā iedzīvotājiem ikreiz, kad rodas lielāka vai mazāka problēma. Taču šī loma ilgtermiņā veicina iedzīvotāju atkarību no pašvaldības palīdzības un prasa ievērojamus finanšu līdzekļus. No otras puses, pašvaldība var ieņemt „pamudinātājas” vai „makšķeres devējas” lomu, mudinot un palīdzot NVO un kopienas organizācijām celt to kapacitāti, piedalīties lēmumu pieņemšanā un lēmumu ieviešanā.

Spēcināta kopiena ir tāda, kas spēj ietekmēt lēmumu pieņemšanu vietējā līmenī, savstarpēji sadarbojas, ir organizēta un paļaujas uz saviem spēkiem (t.i., savām zināšanām un prasmēm).¹² Piemēram, pašvaldības teritorijā ir nepieciešama aktīvā tūrisma atpūtas vieta. Aizsargājošā pašvaldība izstrādās konkursa nolikumu, izsludinās konkursu, un konkursa uzvarētājs izveidos aktīvā tūrisma vietu. Visticamāk, jau pēc kāda laika pašvaldība saņems iedzīvotāju sūdzības, ka iekoptie soli ir salauzti, bet izvietotās atkritumu urnas sadauzītas. Savukārt pamudinošā pašvaldība, iespējams, rīkosies citādāk. Pamudinošā pašvaldība aicinās iedzīvotājus uz sabiedrisko apspriedi par vietu, kur veidot atpūtas vietu, un mudinās iedzīvotājus un NVO uzņemties iniciatīvu atpūtas vietas veidošanā, vienlaikus daļēji sedzot atpūtas vietas veidošanas izmaksas (piem., iepērkot atkritumu urnas vai solus).

¹¹ What is community empowerment. National Empowerment Partnership, April 2008.

¹² *Ibid.*

Spējino un spēcino vietējo kopienu un NVO, pašvaldībām ieteicams pievērst uzmanību šādiem jautājumiem:

- ▶ iedzīvotāju un vietējās kopienas informēšanas aktivitātes (piem., vietējais laikraksts, pašvaldības mājaslapa);
- ▶ atbalsts vietējās kopienas organizāciju attīstībai (piem., piedāvājot telpas NVO aktivitātēm pašvaldības ēkās);
- ▶ atbalsts vietējās kopienas organizāciju un neformālo grupu veiktajām aktivitātēm (piem., piedaloties ar līdzfinansējumu teritorijas labiekārtošanā);
- ▶ informācijas sniegšana par NVO iespējām atklātās lekcijās, semināros, diskusiju grupās.

4. tabula

Saikne starp cilvēkdrošības ieviešanas ciklu un attīstības plānošanu pašvaldībās

Cilvēkdrošības ieviešanas cikls	Attīstības plānošanas procesa stadija (MK not. Nr. 970, 6. punkts)	Līdzdalības metode (MK not. Nr. 970, 7. punkts)
Situācijas analīze	Attīstības procesa ierosināšana	- Sabiedriskā apspriede - Diskusiju grupa, forums
Draudu, vajadzību, ievainojamības, risku, kapacitātes kartēšana	Attīstības plānošanas dokumenta izstrāde	- Starpinstitūciju darba grupas un konsultatīvās padomes - Sabiedriskā apspriede - Diskusiju grupa, forums
Aizsardzības un spējinašanas stratēģiju veidošana	Lēmuma pieņemšanas process lēmēj institūcijā tās noteiktajā kārtībā	- Atzinuma sagatavošana, iebildumu un priekšlikumu sniegšana par attīstības plānošanas dokumentu - Līdzdalība pašvaldībās (domes sēdes, komitejas, komisijas)
Stratēģiju ieviešana	Attīstības plānošanas dokumenta ieviešanas uzraudzība un novērtēšana	- Starpinstitūciju darba grupas un konsultatīvās padomes
Cilvēkdrošības ietekmes novērtēšana	Attīstības plānošanas dokumenta aktualizācija	- Starpinstitūciju darba grupas un konsultatīvās padomes - Sabiedriskā apspriede

Tests¹³ ikvienam pašvaldības darbiniekam, lai pārlicinātos, vai pašvaldība ir vairāk aizsargājoša vai vairāk pamudinoša (veidots, ņemot vērā Latvijas situāciju).

Jautājums:	JĀ	NĒ
1. Vai man ir nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai atbalstītu kopienas organizācijas?		
2. Vai es izprotu kopienas spēcīnāšanas principus un procesus?		
3. Vai es apzinos atšķirības starp kopienām un kopienas locekļu starpā?		
4. Vai man ir skaidrs redzējums, kā pašvaldība var līdzsvarot dažādas sabiedrības intereses?		
5. Vai man ir redzējums, ko pašvaldība vēlas panākt kopienas spējīnāšanas jomā?		
6. Vai es zinu, kā pašvaldība uzrauga un izvērtē kopienas spējīnāšanas aktivitātes?		
7. Vai es zinu, ka pašvaldība ir definējusi rādītājus/indikatorus, lai mērītu kopienas spēcīnāšanu?		
8. Vai es atbalstu kopienas tīklus un neformālās organizācijas, lai palīdzētu kopienas locekļiem strādāt kopā?		
9. Vai es esmu piedalījies nacionāla un starptautiska mēroga tīklos, kas palīdz spēcīnāt kopienu?		
10. Vai es izmantoju visus instrumentus, lai informētu un iesaistītu kopienu lēmumu pieņemšanā?		
11. Vai es sniedzu atgriezenisko saiti kopienai par iesaistes rezultātiem?		
12. Vai es zinu, ka pašvaldība uzkrāj un analizē datus par kopienas iesaisti lēmumu pieņemšanā?		
13. Vai es esmu gatavs mainīt savu darba stilu, lai sasniegtu kopienas spēcīnāšanas mērķus?		

Testu pašvaldības darbiniekiem¹⁴ var arī pārveidot tā, lai to varētu izmantot pašvaldības darbinieku un aktivitāšu mērīšanai kopienas cilvēkdrosības jomā.

Jautājums:	JĀ	NĒ
1. Vai man ir nepieciešamās zināšanas un prasmes, lai atbalstītu cilvēkdrosības ieviešanu kopienā?		
2. Vai es izprotu cilvēkdrosības pieeju?		

13 Tests veidots, izmantojot Lielbritānijas Nacionālas spējīnāšanas partnerības (National Empowerment Partnership) pārbaudes jautājumus (avots: What is community empowerment. National Empowerment Partnership, April 2008., pp. 7), tos pielāgojot Latvijas situācijai.

14 Turpat.

3. Vai es apzinu atšķirības starp kopienām un kopienas locekļu starpā?		
4. Vai man ir skaidrs redzējums, kā pašvaldība var veicināt cilvēkdrošību?		
5. Vai man ir redzējums, ko pašvaldība vēlas panākt cilvēkdrošības jomā?		
6. Vai es zinu, kā pašvaldība monitorē un izvērtē cilvēkdrošības aktivitātes?		
7. Vai es zinu, ka pašvaldība ir definējusi rādītājus/indikatorus, lai mērītu kopienas cilvēkdrošību?		
8. Vai es atbalstu kopienas tīklus un neformālās organizācijas, lai palīdzētu kopienas locekļiem strādāt kopā?		
9. Vai es esmu piedalījies nacionāla un starptautiska mēroga tīklos, kas veicina cilvēkdrošību?		
10. Vai es izmantoju visus instrumentus, lai informētu un iesaistītu kopienu lēmumu pieņemšanā?		
11. Vai es sniedzu atgriezenisko saiti kopienai par iesaistes rezultātiem?		
12. Vai es zinu, ka pašvaldība uzkrāj un analizē datus par kopienas iesaisti lēmumu pieņemšanā?		
13. Vai es esmu gatavs mainīt savu darba stilu, lai sasniegtu cilvēkdrošības mērķus?		

Jo vairāk atbilžu „JĀ” ir abos testos, jo vairāk pašvaldības darbinieku ir informēti un iesaistīti kopienas spēcīnāšanas un cilvēkdrošības ieviešanas aktivitātēs.

Ko pašvaldība var darīt cilvēkdrošības veicināšanā:

- a) Pievērst uzmanību procesam, kā notiek sabiedrības iesaiste lēmumu pieņemšanā, piemēram, domes sēdes un sabiedriskās apspriedes ieplānot pēc darba laika beigām, nevis darba laikā, tā panākot to, ka tajās piedalās vairāk aktīvo cilvēku;
- b) Nodrošināt, lai pašvaldības organizētās mācībās piedalās gan darbinieki, gan vadītāji;
- c) Pirms lēmumu pieņemšanas komunicēt ar kopienu, izmantojot dažādus sabiedrības iesaistes instrumentus.

Kā pašvaldība var izmērīt cilvēkdrošību? Pasaulē vēl nav izstrādāts cilvēkdrošības indekss, kas ļauj precīzi noteikt cilvēkdrošības līmeni pašvaldības teritorijā. Taču ir indikatori, kas liecina, ka cilvēkos ir bažas. Šādi indikatori var būt:

- a) tendence, ka palielinās to iedzīvotāju skaits, kas lūdz palīdzību sociālajā dienestā;
- b) palielinās huligānisma un vandālisma gadījumu skaits pašvaldībā;

- c) iedzīvotāju pasivitāte – uz pašvaldības organizētiem pasākumiem ierodas ļoti maz cilvēku vai arī cilvēki nav gatavi piedalīties arī aktīvo indivīdu organizētos pasākumos, kas vērsti uz kopienas dzīves kvalitātes uzlabošanu (piem., taku vai soliņu ierīkošana);
- d) sabiedriskās domas aptaujās un vietējo iedzīvotāju aptaujās iedzīvotāji pauž bažas;
- e) iedzīvotāji visu problēmu cēloni saskata naudas trūkumā;
- f) iedzīvotāji nav gatavi rīkoties, kamēr nav pamudinājums no pašvaldības puses.

Svarīgi atcerēties, ka:

- ▶ Pašvaldības var gan pamudināt kopienu un cilvēkus darboties savas drošības stiprināšanā, gan arī veidot kopienas aizsardzības rīkus.
 - ▶ Jebkura rīcība, ko pašvaldība veic cilvēkdrošības jomā, tai būtu jāsavienojas ar kopienu un NVO.
-

Pielikumi

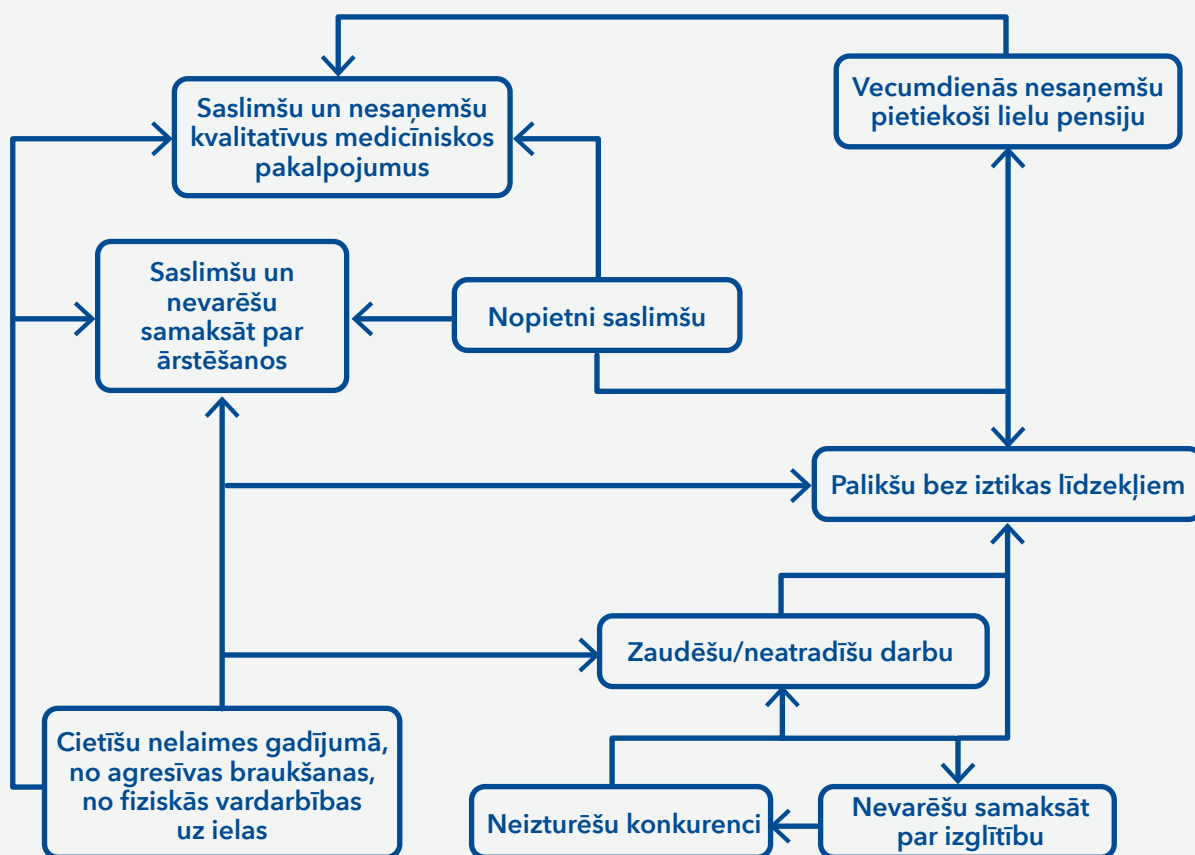
1. TABULA
IESPĒJAMO BAŽU SARAKSTS

Cilvēkdrošības joma	Iespējamās bažas ¹⁵ šajā jomā kopienām un individuāliem cilvēkiem Latvijā
Ekonomiskā drošība	<ul style="list-style-type: none"> - vecumdienās nesaņemšu izdzīvošanai pietiekami lielu pensiju; - nevarēšu samaksāt par īri un komunālajiem pakalpojumiem; - palikšu bez iztikas līdzekļiem; - zaudēšu un/vai neatradīšu darbu; - nevarēšu samaksāt par bērnu/savu izglītošanu/os; - nespēšu izturēt konkurenci darba tirgū; - nebūs, kur dzīvot; - zaudēšu savus uzkrājumus bankā; - nevarēšu atmaksāt kredītu; - nedabūšu pabalstus tad, kad man tos patiešām vajadzēs; - saņemšu pārāk mazu algu, lai nosegtu ikdienas vajadzības; - nevarēšu saņemt kvalitatīvus pakalpojumus un produktus; - nevarēšu nopirkt veselības apdrošināšanu; - nevarēšu izbraukāt uz darbu; - reģionā nebūs darba vispār; - reģionā nebūs labi apmaksātu darba vietu; - nevarēšu uzsākt savu biznesu; - cietīšu neveiksmi biznesā; - nodokļu slogs būs pārāk liels biznesam; - nodokļi ir pārāk sarežģīti
Pārtikas drošība	<ul style="list-style-type: none"> - cietīšu badu; - nebūs pieejama ekoloģiska un veselīga pārtika; - lielākā daļa pārtikas būs ģenētiski modificēta; - nebūs pieejama kvalitatīva pārtika
Veselības drošība	<ul style="list-style-type: none"> - slimības gadījumā nevarēšu saņemt kvalitatīvu medicīnisko palīdzību; - saslimšanas gadījumā nevarēšu samaksāt par ārstēšanos; - saslimšanas gadījumā nevarēšu nopirkt medikamentus; - nopietni saslimšu; - saslimšu ar smagu slimību (vēzis, ērču encefalīts, AIDS); - saslimšanas gadījumā iegūšu invaliditāti; - saslimšanas gadījumā nesaņemšu savlaicīgu veselības aprūpi; - būs jāgaida liela rinda uz izmeklējumiem un valsts apmaksātām operācijām; - lai saņemtu ārsta palīdzību, būs jādod „dāvana”; - lai saņemtu ārsta palīdzību, būs vajadzīgi sakari

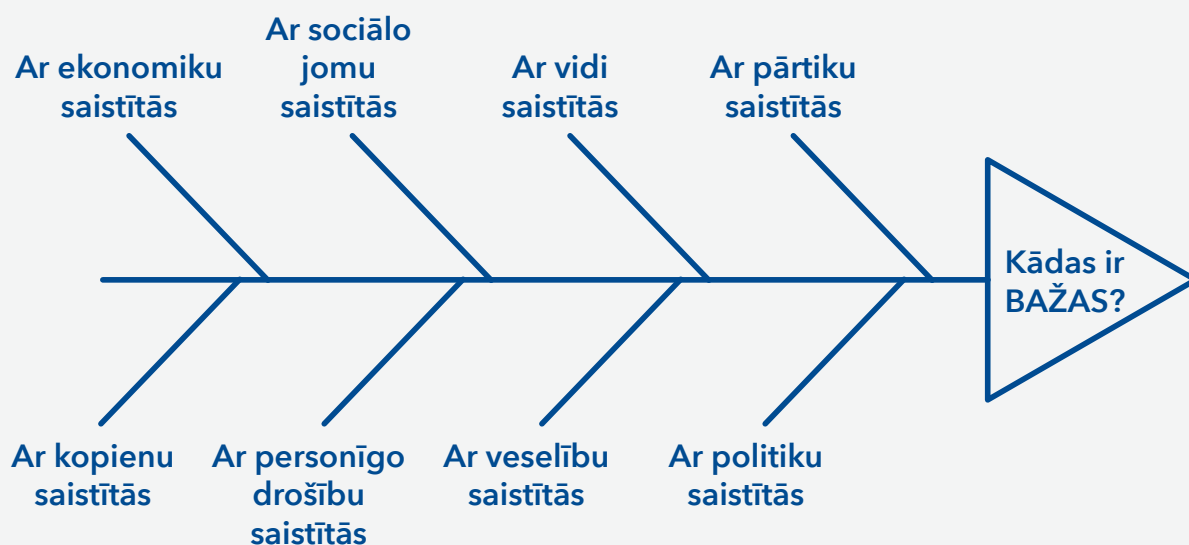
15 Bažu saraksts veidots pēc pētījuma „Cilvēkdrošība un identitāšu plurālisms” pasūtījuma SKDS veiktās aptaujas „Iedzīvotāju drošības sajūta” 2012. gada februārī datiem, to papildinot rokasgrāmatas izstrādes gaitā.

Vides drošība	<ul style="list-style-type: none"> - blakus manai mājai/īpašumam uzcelš rūpniecības objektu (piem., rūpnīcu, cūku fermu); - tiks piesārņota upe manā novadā; - ar sadzīves atkritumiem tiks piesārņots mežs; - sajūtīšu vides piesārņojumu (piem., smakas, izmeši ūdenī)
Fiziskā/ personīgā drošība	<ul style="list-style-type: none"> - cietīšu nelaiemes gadījumā; - cietīšu no autovadītāju agresīvas braukšanas; - mani var apzagt; - cietīšu no fiziskas vardarbības uz ielas; - cietīšu no huligānu uzbrukuma; - cietīšu no organizētās noziedzības; - cietīšu terora aktā; - cietīšu no fiziskas vardarbības mājās; - cietīšu no seksuālas vardarbības (piespiedu seksuālām attiecībām); - cietīšu no emocionālas vardarbības (lamāšanas, kritizēšanas, likšanas justies vainīgam u.c.) ģimenē; - zaudēšu ģimenes un tuvāko cilvēku izpratni un atbalstu; - palikšu viena/-s ar apgādājamiem bērniem; - saķildošos ar radiem vai citiem cilvēkiem īpašuma strīdu dēļ; - bailes ziemas laikā palikt bez apkures
Kopienas drošība	<ul style="list-style-type: none"> - palikšu viens/-a; - cietīšu no emocionālas vardarbības no ierēdņu puses; - cietīšu no emocionālas vardarbības no policistiem; - cietīšu no emocionālās vardarbības no citu etnisko grupu pārstāvju puses; - zaudēšu kolēģu izpratni un atbalstu; - lai atrisinātu sadzīviskus jautājumus, būs jādod "kukulis"; - cietīšu no emocionālas vardarbības (mobinga) darbā; - nevarēšu iegūt informāciju no valsts pārvaldes un pašvaldību iestādēm; - nepanākšu taisnību cīņā ar valsts pārvaldes un pašvaldību iestādēm; - tuvākā skola tiks slēgta
Politiskā drošība	<ul style="list-style-type: none"> - politiskās partijas korumpēsies; - mainīsies politiskais režīms Latvijā

1. ZĪMĒJUMS IEDZĪVOTĀJU BAŽU KARTE¹⁶

2. ZĪMĒJUMS „ZIVS ASAKA” BAŽU IDENTIFICĒŠANAI

¹⁶ Reinholde I. "Cilvēkdrošība iekšpolitikā: vispārējās nozīmes pakalpojumi kā cilvēkdrošības indikators". Ozoliņa Ž. (red.) *Cilvēkdrošība Latvijā un pasaulē: no idejas līdz praksei*. Zinātne, 2012, 186. lpp.

**2. TABULA. CIVĒKDROŠĪBAS IEVIEŠANAS
STADIJAS NO NVO UN INDIVĪDA PERSPEKTĪVAS**

Cilvēkdrošības ieviešanas stadijas¹⁷	Iespējamā rīcība kopienas līmenī – NVO perspektīva	Iespējamā rīcība – indivīda perspektīva	Iespējamā rīcība – pašvaldības perspektīva
Situācijas analīze	Veicamās darbības ietver atsevišķu indivīdu un sociālo grupu nedrošības cēloņu noskaidrošanu. Svarīga ir informācija par nedrošības izplatību kopienā, par to, cik daudz cilvēku ir pakļauti nedrošībai. Jānoskaidro, kāda veida nedrošība ir izplatīta kopienā.	Indivīdam jānoskaidro pašam, kas izraisa indivīda personīgo nedrošību, un vai līdzīgu nedrošību izjūt arī līdzcilvēki (kaimiņi, ģimene, draugi). Indivīdam svarīgi saprast, ar ko viņa personīgā nedrošība atšķiras no pārējo nedrošības.	Veicamās darbības ietver atsevišķu indivīdu un sociālo grupu nedrošības cēloņu noskaidrošanu. Svarīga ir informācija par nedrošības izplatību kopienā, par to, cik daudz cilvēku ir pakļauti nedrošībai. Jānoskaidro, kāda veida nedrošība ir izplatīta kopienā.
Draudu, vajadzību, ievainojamības, risku, kapacitātes kartēšana	Šajā posmā NVO ir jāveic draudu, vajadzību, ievainojamības un savas kapacitātes kartēšana. Kartēšanai ir jāsniedz pilnīga informācija par to, kā un kurās jomās izpaužas indivīdu un NVO nedrošība. Pēc tam var mēģināt noteikt, kādi resursi kopienai jau ir un kādi nepieciešami.	Indivīdam ir svarīgi veikt savu personīgo stipro un vājo pušu, iespēju un draudu analīzi, lai noskaidrotu, kurās jomās indivīds jūtas nedroši un kādas ir nedrošības izpausmes.	Šajā posmā NVO ir jāveic draudu, vajadzību, ievainojamības un savas kapacitātes kartēšana. Kartēšanai ir jāsniedz pilnīga informācija par to, kā un kurās jomās izpaužas indivīdu un NVO nedrošība. Pēc tam var mēģināt noteikt, kādi resursi kopienai jau ir un kādi nepieciešami. Pašvaldībai ir arī jānoskaidro, vai kopienas nedrošību izraisošais cēlonis ir ticis iepriekš aktualizēts kopienā vai pārvaldes struktūrās.

¹⁷ Šeit un turpmāk cilvēkdrošības ieviešanas stadijas no: *Designing a human security programme/project*. Version 1.0. Human Security Unit, OCHA (e-formātā tiešsaistē: <https://docs.unocha.org/sites/dms/HSU/Publications%20and%20Products/Human%20Security%20Tools/Designing%20a%20Human%20Security%20project-programme.pdf>; skatīts 03.06.2013).

Aizsardzības un spējināšanas stratēģiju veidošana	Stratēģijas veidošanas posms ietver instrumentu un rīku izvēli, lai pārvarētu nedrošību.	Stratēģijas veidošanas posms ietver instrumentu un rīku izvēli, lai pārvarētu nedrošību.	Stratēģijas veidošanas posms ietver instrumentu un rīku izvēli, lai pārvarētu nedrošību.
Stratēģiju ieviešana	Iepriekšējā posma ietvaros izveidotā stratēģija tiek ieviesta īsā vai vidējā termiņā.	Iepriekšējā posma ietvaros izveidotā stratēģija tiek ieviesta īsā vai vidējā termiņā.	Iepriekšējā posma ietvaros izveidotā stratēģija tiek ieviesta īsā vai vidējā termiņā.
Cilvēkdrošības ietekmes novērtēšana	Šajā posmā NVO ir jāiegūst informācija par ieviešanas problēmām un sasniegumiem.	Šajā posmā indivīdam ir jāiegūst informācija par ieviešanas problēmām un sasniegumiem.	Šajā posmā pašvaldībai ir jāiegūst informācija par ieviešanas problēmām un sasniegumiem.

3. ZĪMĒJUMS

DRAUDU, VAJADZĪBU, RISKU UN KAPACITĀTES MATRICA

Draudi	Vajadzības	Riski	Kapacitāte
Kas man/mums izraisa bažas/bailes?	Ko man/mums vajag?	Kas var noiet greizi?	Ko es esmu/mēs esam gatavi darīt? Ko es protu? Kādi resursi ir manā rīcībā?
<i>Veselības problēmas nākotnē</i>	<i>Saglabāt savu veselību un možu garu</i>	<i>Nepieejama veselības aprūpes infrastruktūra (piem., garas rindas pie ārsta un uz izmeklējumiem)</i>	<i>Lietot veselīgu pārtiku un atteikties no kaitīgiem ieradumiem. Uzaicināt uz NVO sanāksmi sabiedrības veselības speciālistu vai ģimenes ārstu.</i>

PĀRBAUDES JAUTĀJUMI NVO UN KOPIENAS ORGANIZĀCIJĀM

Cilvēkdrošības ieviešanas posmi	Pārbaudes jautājumi
Situācijas analīze	<p>Kāpēc indivīdi nejūtas droši? Cik apjomīga ir nedrošība? Kurās sociālajās grupās ir izplatīts noteikts nedrošības (atbilstoši ANO 7 cilvēkdrošības jomām) veids? Kā nedrošība izpaužas praksē? Vai kopienas nedrošību izraisošais cēlonis ir ticis iepriekš aktualizēts kopienā vai pārvaldes struktūrās?</p>
Draudu, vajadzību, ievainojamības, risku, kapacitātes kartēšana	<p>Kas ir nepieciešams kopienai, lai pārvarētu nedrošību? Vai kopiena jau iepriekš ir piedzīvojusi līdzīgu vai citu nedrošību? Kāda bija kopienas un NVO rīcība iepriekš, sastopoties ar nedrošību? Kādi resursi (pieredze, zināšanas, finanšu resursi, cilvēkresursi) ir kopienas un atsevišķu NVO rīcībā? Vai kopienas rīcībā ir nepieciešamie resursi? Kādas darbības kopiena ir gatava veikt?</p>
Aizsardzības un spējināšanas stratēģijas veidošana	<p>Kādi aizsargājošie mehānismi (pieejas, institūcijas, tīkli) var palīdzēt risināt nedrošību? Kāda veida aizsargājošie mehānismi ir jāizveido, lai NVO pārvarētu nedrošību? Kāda veida spējināšanas mehānismi (pieredze, zināšanas, labā prakse) kopienā jau pastāv? Kāda veida spējināšanas mehānismi ir jārada no jauna? Ko kopiena var darīt, lai sevi stiprinātu? Cik kopiena un NVO ir gatavas rīkoties? Vai kopiena vai NVO jau iepriekš ir lūgusi palīdzību?</p>
Stratēģijas ieviešana	<p>Kādā veidā sociālās grupas un NVO pārstāvji piedalās stratēģijas ieviešanā? Kāds ir sociālās grupas, kopienas un NVO pārstāvju pienākumu sadalījums stratēģijas ieviešanā? Vai ir sasniegti plānotie rezultāti un starprezultāti? Vai ir iespējamās nobīdes no plānotā? Kādi apstākļi kavē mērķu sasniegšanu?</p>
Cilvēkdrošības ietekmes novērtēšana	<p>Vai tika sasniegts plānotais? Ar kādām problēmām NVO vai kopiena saskārās ieviešanas gaitā? Kādas mācības NVO vai kopiena guva stratēģijas ieviešanas laikā?</p>

PĀRBAUDES JAUTĀJUMI INDIVĪDAM

Cilvēkdrošības ieviešanas posmi	Iespējamā rīcība – indivīda perspektīva
Situācijas analīze	<p>Kāpēc es nejūtos droši? Vai līdzīgi jūtas arī līdzcilvēki? Vai mana nedrošība atšķiras no citu cilvēku nedrošības? Kuras dzīves jomas nedrošība aptver? Kā nedrošība izpaužas praksē? Vai par savu nedrošību esmu runājis ar citiem cilvēkiem, speciālistiem, NVO, neformālām organizācijām, publiskās pārvaldes institūcijām?</p>
Draudu, vajadzību, ievainojamības, risku, kapacitātes kartēšana	<p>Kurās jomās es jūtos nedroši? Kā nedrošība izpaužas? Kā nedrošība ietekmē manu dzīvi? Kādās situācijās/apstākļos mana nedrošība palielinās un kādos samazinās? Vai es spēju tikt galā ar savu nedrošību? Vai esmu kādam lūdzis palīdzību?</p>
Aizsardzības un spējināšanas stratēģiju veidošana	<p>Ko es varu darīt, lai sevi stiprinātu un pārvarētu nedrošību? Ko esmu gatavs darīt, lai sevi stiprinātu un pārvarētu nedrošību? Vai esmu gatavs apvienoties ar citiem cilvēkiem ar līdzīgu nedrošību, lai to pārvarētu? Kādi aizsargājošie mehānismi (pieejas, institūcijas, tīkli) var palīdzēt risināt manu nedrošību?</p>
Stratēģiju ieviešana	<p>Vai ir sasniegti plānotie rezultāti? Kā es zināšu, ka esmu sasniedzis savu mērķi? Vai ir iespējamās nobīdes no plānotā? Kādi apstākļi kavē manu mērķu sasniegšanu?</p>
Cilvēkdrošības ietekmes novērtēšana	<p>Vai tika sasniegts plānotais? Ar kādām problēmām saskārāties ieviešanas gaitā? Kādas mācības guvām stratēģijas ieviešanas laikā?</p>

**PĀRBAUDES JAUTĀJUMI PAŠVALDĪBĀM CILVĒKDROŠĪBAS
INTEGRĒŠANAI VIETĒJĀ LĪMEŅA POLITIKAS VEIDOŠANĀ¹⁸**

Cilvēkdrošības ieviešanas posms	Iespējamā rīcība - pašvaldības perspektīva
Situācijas analīze	<p>Kuras sociālās grupas un indivīdi ir ieinteresēti, lai jautājums tiktu aktualizēts pašvaldībā?</p> <p>Vai jautājums pauž kādas konkrētas sociālās grupas, kopienas vai indivīda bažas?</p> <p>Vai jautājums pauž vairāku sociālo grupu bažas un nedrošību?</p> <p>Vai mēs zinām, kādas ir konkrētās sociālās grupas bažas?</p> <p>Kas ir šo bažu cēlonis?</p> <p>Cik intensīvas ir šīs bažas?</p> <p>Cik ilgā laika periodā bažas ir attīstījušās?</p> <p>Vai mēs esam aptaujājuši vai citādi uzrunājuši mērķa grupas?</p>
Draudu, vajadzību, ievainojamības, risku, kapacitātes kartēšana	<p>Kas ir nepieciešams kopienai, lai pārvarētu nedrošību?</p> <p>Vai kopienas rīcībā ir nepieciešamie resursi, lai pārvarētu nedrošību?</p> <p>Vai kopienas nedrošību izraisošais cēlonis ir ticis iepriekš aktualizēts kopienā vai publiskās pārvaldes struktūrās?</p> <p>Cik ievainojama ir mērķa grupa?</p> <p>Kurās jomās izpaužas indivīdu un NVO nedrošība?</p> <p>Cik aktīva ir sociālā grupa vai kopiena jautājuma aktualizēšanā un skaidrošanā?</p> <p>Vai mērķa grupa ir definējusi savu «drošības sajūtu»?</p> <p>Kādi faktori var ietekmēt mērķa grupas bažas?</p> <p>Kā mērķa grupa rīkosies ar savām bažām?</p> <p>Kādi resursi ir mērķa grupas rīcībā, lai pārvarētu bažas?</p> <p>Kādas ir mērķa grupas vajadzības?</p> <p>Kādi pakalpojumi mērķa grupai ir nozīmīgi?</p> <p>Kā mērķa grupa uztver šos pakalpojumus?</p>
Aizsardzības un spējīnāšanas stratēģiju veidošana	<p>Kādi aizsargājošie mehānismi (pieejas, institūcijas, tīkli) var palīdzēt risināt kopienas nedrošību?</p> <p>Vai mēs (t. i., pašvaldība) zinām, kas ir mūsu rīcībpolitikas mērķa grupa? Vai mērķa grupai ir pietiekami daudz informācijas par rīcībpolitikas piedāvātajiem scenārijiem?</p> <p>Cik lielā mērā mērķa grupas rīcība ar bažām atšķiras no rīcībpolitikas piedāvātā risinājuma?</p>

¹⁸ Jautājumi pašvaldībām izveidoti, balstoties uz:

Reinholde I., „Cilvēkdrošība: valsts un indivīda attiecības”. Letonikas V kongresa materiāli Latvijas Zinātņu akadēmija, 2013, 369.-377. lpp.

Reinholde I., „Human security: the new way to develop policies at national and local level of governance.” In: Šaparniene D., Mikolaityte J. (eds.) “Good Governance in Local Self-Government”, Siauliai, 2013, pp. 65-69.

	<p>Vai rīcībpolitikas piedāvātais risinājums būs pieejams visiem mērķa grupas pārstāvjiem?</p> <p>Vai mērķa grupai ir pieejami alternatīvi risinājumi tiem, ko piedāvā rīcībpolitika?</p> <p>Vai rīcībpolitikas piedāvātais risinājums būs pieejams visiem mērķa grupas pārstāvjiem par saprātīgu cenu?</p> <p>Vai mērķa grupai ir vēlme maksāt par pieejamo risinājumu/ pakalpojumu? Vai rīcībpolitikas piedāvātais risinājums būs pieejams visiem mērķa grupas pārstāvjiem vienādā/līdzvērtīgā kvalitātē?</p> <p>Kuras risinājuma sastāvdaļas ietekmēs mērķa grupas reģionālās, sociālās un ekonomiskās atšķirības?</p>
Stratēģiju ieviešana	<p>Kādā veidā sociālās grupas un NVO pārstāvji piedalās stratēģijas ieviešanā?</p> <p>Kāds ir sociālās grupas, kopienas un NVO pārstāvju pienākumu sadalījums stratēģijas ieviešanā?</p> <p>Vai ir sasniegti plānotie rezultāti un starprezultāti?</p> <p>Vai ir iespējamās nobīdes no plānotā?</p> <p>Kādi apstākļi kavē mērķu sasniegšanu?</p>
Cilvēkdrošības ietekmes novērtēšana	<p>Vai tika sasniegts plānotais?</p> <p>Ar kādām problēmām NVO vai kopiena saskārās ieviešanas gaitā?</p> <p>Kādas mācības NVO vai kopiena guva stratēģijas ieviešanas laikā?</p>

RADOŠA PIEEJA

ATTĪSTĪBA

RISINĀJUMS

CILVĒKDROŠĪBA

RĪCĪBA

